

การนำโลกออกมาเสียจากอำนาจวัตถุนิยมตามความคิดและการปฏิบัติ ของท่านอาจารย์พุทธทาส

Free Humanity from the Constraints of Materialism according to Than Ajahn Buddhādāsa

ดร.อินทวรรณ เชยชีนสกุล

Dr. Inthuwanna Choeichuensakun

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Faculty of Education, Suratthani Rajabhat University

E-mail: inthuwanna@sru.ac.th

(รับบทความเมื่อ 19 มีนาคม 2551; ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ 6 มิถุนายน 2551)

Abstract

The objective of this research is to understand and apply the body of knowledge in Than Ajahn Buddhādāsa's Third Resolution: "Materialism's Constraints which Mankind Clings to". Than Ajahn's conception, and his practice of this conception during the course of his life, led him to triumph over the power and allure of materialism. A sample of twenty-two education students participated in a seven-day retreat at the International Dharma Hermitage in Chaiya. At the Retreat, the students determined the differences between "need" and "want", learning about how to live moderately, morally, and with a minimum of materialism. They learned how to liberate their minds from attachments and learned to restrain themselves individually. Qualitative data was integrated, using the research methodologies of observation, interviews, meetings and document analysis.

According to Than Ajahn, possessions and having material wealth are the most important things in life. People adore comforts, worship sensuality and search for pleasure without self control which leads to harm other and damages the environment. All suffering has its origin in greed, in a materialism that gives emphasis to a fulfillment of "want" rather than a fulfillment of "need". This emphasis leads to several significant spiritual defilements: confusion, delusion, greed, hatred and violence. Than Ajahn advocates that happiness is better served by need-materialism rather than want-materialism. Mainstream education promotes materialism to young students. He advises us to integrate Buddha-Dharma into our societies educational system. The Noble Eightfold Paths is the way that should be practiced.

Keywords: Materialism, Constraints of Materialism, Than Ajahn Buddhādāsa

บทนำ

ท่านอาจารย์พุทธทาส อินทปญโญเป็นพระมหาปราชญ์สำคัญที่สุดองค์หนึ่งของไทยในพุทธศตวรรษที่ 26 เป็นพระธรรมมกัฎฐ์หาญกล้าอุทิศตนเป็นทาสรับใช้พระพุทธองค์ด้วยความซื่อสัตย์ยิ่ง ท่านอาจารย์ทุ่มเทปัญญาอุตสาหะเรียนรู้พุทธธรรมฝึกปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดจนเกิดโพธิปัญญาสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ยิ่งใหญ่ด้วยตนเองและเป็นผู้รับผลแห่งการปฏิบัติ ทำให้สังคมต้องหันมาติดตามผลงานการปฏิบัติของท่านอาจารย์อย่างใกล้ชิด

องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติประกาศยกย่องเป็นบุคคลสำคัญผู้มีผลงานดีเด่นของโลกในวาระชาตกาลท่านอาจารย์ครบ 100 ปี วันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 ดังปรากฏในคำนำตอนหนึ่งของหนังสือเรื่อง *The Truth of Nature: "His emphasis on the interdependence of all things made of him a precursor of ecological thought and a champion of peace among nations."* หมายความว่าท่านอาจารย์ได้เน้นความสำคัญอย่างยิ่งของการพึ่งพิงอิงกันของสรรพสิ่ง ล่วงรู้การเสื่อมโทรมของระบบนิเวศก่อนหน้าหลังสัทธิ รวมทั้งเป็นผู้นำในการสนับสนุนเพื่อสันติภาพระหว่างเชื้อชาติ

สิ่งนี้สะท้อนคุณูปการของท่านอาจารย์ที่มีหลายแง่มุมเกินเกณฑ์ที่ยูเนสโกกำหนดแต่เพียงเป็นผู้ทำงานเพื่อพัฒนาการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งมีพร้อมในองค์ท่านทุกด้าน โดยเฉพาะความเห็นด้านการศึกษาระแสหลักของโลกและของไทยว่าเป็นโทษยิ่งกว่าเป็นคุณ สอนให้เห็นแก่ตัว ส่งเสริมให้เกิดโลกภิวัตน์ หลง ซึ่งท่านอาจารย์เปรียบเป็นการศึกษาสุนัขหางด้วน สอนแต่วิชาความรู้ให้ประกอบอาชีพ ไม่สอนศีลธรรม ไม่สอนวิถีการดำรงชีวิตที่ถูกต้องและท่านอาจารย์คัดค้านวัฒนธรรมกระแสหลักที่ทำให้คนตกอยู่ในลัทธิบริโภคนิยม หลงไหลเสพเยื่อกินกามเกียรติ

ควรกลับมาสู่วัฒนธรรมดั้งเดิมตามความหมายของพระพุทธศาสนาทั้งการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมซึ่งพ้นไปจากความเป็นลัทธิศาสนา แต่เป็นการเข้าถึงความจริงที่ไม่มีสุขอื่นใดนอกจากสันติ (สุลักษณ์ ศิวรักษ์. 2549 : 16 – 19)

ท่านอาจารย์มองเห็นความทุกข์ยากของมวลมนุษย์ที่เกิดจากอำนาจของวัตถุ การตกเป็นเหยื่อของการติดยึดสอรรยทางเนื้อหนังทำให้เกิดความอยากไม่มีที่สิ้นสุดอันเป็นต้นเหตุแห่งความรอนรน ปรากฏในจดหมายที่สัญญา ธรรมศักดิ์ได้ตอบท่านอาจารย์เกี่ยวกับการตั้งกลุ่มปฏิบัติธรรมเมื่อวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2482 ว่า “การขัดเกลาดัวเองให้เป็นชาวพุทธที่แท้จริงนั้น.. เป็นของวิเศษ...แต่ขอเรียนว่า...การตั้งเป็นกลุ่มก่อนเช่นนี้เป็นการพยายามอย่างมหาศาล...เท่ากับฝืนกระแสต้านอันเชี่ยวกราก โลกวัตถุได้หุ้มเราอยู่จนมืดแล้วมืดอีกแม้เวลาหนึ่งเวลาใด...ที่บุคคลโผล่ขึ้นมาหายใจนอกโลกวัตถุ เวลาอันนั้นก็สั้นเหลือเกินบัดเดียวใจก็กลับจมมิดลง...” (พุทธทาสภิกขุ. 2550 ข : 86)

ท่านอาจารย์ได้ตอบกลับเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2482 ถึงความยากลำบากในการตั้งกลุ่มผู้สนใจพุทธธรรมว่า “เราต้องพยายามตั้งกลุ่มก่อนของชาวพุทธที่แท้จริงในทางปฏิบัติขึ้น...สัก 5 คนก่อนก็นับว่าพอแล้วในขั้นนี้...” (พุทธทาสภิกขุ. 2550 ข : 92-93)

การโต้ตอบแสดงให้เห็นว่าต่างมุ่งมั่นหาแนวทางปลุกฝังให้คนไทยเข้าถึงแก่นพุทธศาสน์ด้วยรู้แน่แก่ใจว่าการติดกับอยู่ในโลกของวัตถุเป็นอุปสรรคอันยิ่งใหญ่ของการหลุดโลกกิเลส

68 ปีหลังจากนั้น สังคมถูกคุกคามด้วยวัตถุนิยมมากขึ้นเป็นพันเท่า เกิดปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เกิดระบอบทุนนิยมใหญ่ที่ทำทุกอย่างเพื่อเงินคดโกง ยึดติดอำนาจ จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานทฤษฎีใหม่

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นหลักการและวิธีการที่ก้าวพ้นความคิดแบบตะวันตก อิงหลักพุทธธรรมที่สอนให้คนรู้จักพึ่งตนเอง กินพอที่อยู่พอดี ไม่ใช้อยู่ดีกินดี และเสนอวิธีการอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม (ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2541: 9)

เมื่อพระองค์พระราชทานแนวปฏิบัติแล้ว พสกนิกรส่วนหนึ่งนำไปปฏิบัติได้ผลดี ทำให้ทุกรัฐบาลแถลงว่าจะดำเนินนโยบายเศรษฐกิจตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่เป็นเพียงวาจาและลายลักษณ์อักษรเท่านั้น ทุกรัฐบาลยังคงดำเนินโครงการลงทุนขนาดใหญ่ ตกลงเขตการค้าเสรี มุ่งผลิตพืชเชิงเดี่ยวที่พึ่งพาปัจจัยภายนอก ยกเลิกการสนับสนุนโครงการเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย เป็นต้น (กองบรรณาธิการ ผู้จัดการ. 2550: 49)

การดำเนินงานนโยบายประชานิยมและทุนนิยมแบบก้าวกระโดดที่เรียกว่านโยบายทวิวิถีในช่วงเวลาที่ผ่านมาตรงกันข้ามกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ผลิตเพื่อยังชีพให้พอใช้ เหลือจึงขาย ส่งเสริมเกษตรธรรมชาติ กระจ่ายการผลิต ส่งเสริมการบริโภค และดำเนินชีวิตที่กินพอที่อยู่พอดี อดายมุขเป็นสิ่งต้องห้ามและขัดต่อการกินพอที่อยู่พอดี เน้นบทบาทของชุมชนในการสร้างความเข้มแข็ง เพิ่มสิทธิในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น ส่งเสริมการตั้งองค์กรประชาชนและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรประชาชน (รังสรรค์ ษณะพรพันธุ์. 2547 : ออนไลน์)

ประเวศ วะสีกล่าวว่า เหตุปัจจัยที่ทำให้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงไม่ก้าวหน้า เพราะโครงสร้างของสังคมไทยไม่เอื้อต่อการประพุดิธรรม ลัทธิวัตถุนิยมบริโภคนิยมเงินนิยม(วบง.)ได้สร้างโครงสร้างทางวิถีคิดและโครงสร้างทางสังคมที่ทำลายการประพุดิธรรม ทุกศาสนาตั้งคำถามว่า “ความจริงคืออะไร ความดีคืออะไร” วบง.ถามว่า “ทำอะไรจึงจะรวย” คนจึงสามารถทำได้ทุกอย่าง ตัดไม้ทำลายป่า ค้ากำไรเกินควร

คอร์รัปชั่น ฯลฯ ทำให้บ้านเมืองก้าวเข้าไปสู่ความเสื่อมเสียทางศีลธรรมมากขึ้น ช่องว่างทางเศรษฐกิจสังคมระหว่างคนจนและคนรวยห่างเพิ่มขึ้นนำไปสู่ความขัดแย้ง ความรุนแรงและสงคราม (พิทยา ว่องกุล. (บก.) 2549 : 23 - 24)

โครงสร้างอำนาจจะบอบช้ำทุนนิยมใหญ่ทำลายการประพุดิที่ถูกต้องและยั่วให้คนเพิ่มกิเลสหลุมหลงการบริโภค อดายได้ไม่สิ้นสุดส่งผลให้สถานการณ์โดยรวมของไทยเสียหายร้ายแรงทุกด้าน ความชอบธรรมของทุกส่วนอ่อนแอ กองทัพต้องทำในสิ่งที่ไม่ใช่ภารกิจปกติของตน สื่อถูกควบคุมและมีความขัดแย้งทางความคิด สถาบันการศึกษาอ่อนแอ ประชาชนสับสนวุ่นไม่แน่ใจเกิดปัญหาและความขัดแย้งได้ง่ายทำให้สถานการณ์ไม่ราบรื่นไม่มีเสถียรภาพแม้ว่าจะร่างรัฐธรรมนูญได้ดีเพียงใดก็ตาม (ธีรยุทธ บุญมี. 2550 : 19 - 21)

ท่านอาจารย์เปรียบเทียบการส่งเสริมการนิยมวัตถุของคนไทยที่หลงไหลอาหารอร่อยผสมยาพิษเหมือนลูกหมูมาบอกแม่ว่า ไก่หน้าตาน่าซัง มีหางอนดูร้าย น่าเกลียด น่ากลัว ลูกหมูไม่ชอบ แต่ลูกหมูชอบแม่ แม่สวย น่ารัก เหตุเป็นเพราะลูกหมูหลงกลกลับกันเหมือนคนหลงรสอร่อยของวัตถุ แต่เกลียดกลัวรสอร่อยของธรรมะ (พุทธทาสภิกขุ. 2543 : 153-154)

สภาวะการณ์เหล่านี้เมื่อดูผิวเผินจะใกล้เคียงว่าเป็นเรื่องของประเทศโดยรวม หากพิจารณาอย่างเป็นธรรมจะปฏิเสธไม่ได้ว่าอยู่ใกล้ตัวโดยแท้ มองลึกลงไปจะพบว่าเป็นไปดังคำพยากรณ์ของท่านอาจารย์โลกอนาคตจะมีภาวะเสื่อมโทรมทางศีลธรรมไปตามลำดับ ทุกสิ่งเป็นไปตามเหตุปัจจัย โลกจะเจริญและคงอยู่ได้ด้วยคนในสังคมมีศีลธรรมเท่านั้น ไม่ใช่ด้วยความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจทางวัตถุ ศีลธรรมควรกลับมาแทรกอยู่ในหลักสูตรและการสอนทุกระดับทุกประเภทให้เข้าใจพื้นฐานและจุดหมายแห่งชีวิต

ท่านอาจารย์จึงเสนอให้กลับมาที่รากเหง้าของศาสนา กลับมาที่ตนเองต่อสู้กับอำนาจกิเลส ตัณหา อวิชชา ดังปณิธานข้อ 3 การนำโลกออกมาเสียจากอำนาจวัตถุนิยมของท่านอาจารย์นั่นเอง

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้เรื่องอำนาจวัตถุนิยม ฐานคิดและการปฏิบัติที่แสดงการอยู่เหนืออำนาจของวัตถุรวมทั้งแนวทางการลดอำนาจวัตถุนิยมของท่านอาจารย์พุทธทาส ใช้เวลา 1 ปีนับตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ.2549 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2550 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ ประชุม อบรม ใช้หลักอริยสัจสี่ตอบคำถามว่า วัตถุนิยมคืออะไร มีลักษณะมีปรากฏการณ์อย่างไร คล้ายอะไร เกิดจากอะไร อะไรเป็นเหตุปัจจัย ความมีเสน่ห์ ความอร่อยของวัตถุนิยมคืออะไร โทษอันร้ายกาจที่ซ่อนอยู่ภายในคืออะไร อุปายที่จะเอาชนะจากอำนาจของวัตถุนิยมคืออะไร ออกจากวัตถุนิยมเพื่ออะไร ด้วยวิธีใด ไปสู่ผลสุดท้ายได้อย่างไร มีอะไรเป็นตัวการ (พุทธทาสภิกขุ. 2545 : 103-104)

ใช้คำสำคัญเป็นจุดเริ่มต้นขยายวงกว้างออกจนทำให้เข้าใจมากขึ้น ดังทฤษฎีวิจัยทางวัฒนธรรมสว ยานับโยตของสุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ วิธีสืบค้นที่เริ่มต้นจากรากเหง้าของเถรวาทขึ้นมาตามลำดับไปจนถึงยอดสาวให้ถึงประโยชน์และคล้ายกับการกลิ้งก้อนหินมาก่อนเล็กลงจากเนินเขา ก้อนหินนั้นจะโตขึ้นตามระยะทางที่กลิ้งลงมา (อานวย ยัสโยธา. 2546: 25-26)

ศึกษาจากบรรพชิตผู้สืบสานปณิธานพุทธทาส จำนวน 6 ท่าน ขวาวาสจำนวน 11 คนและนักศึกษาคณะครุศาสตร์ จำนวน 22 คน ใช้บริบทท่านอาจารย์หลักธรรมที่ท่านอาจารย์ใช้ในการศึกษาและหลักธรรมที่ท่านอาจารย์ค้นพบเป็นพื้นฐานในการหาคำตอบ

กำเนิดท่านอาจารย์

ท่านอาจารย์เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2449 ตรงกับวันขึ้น 7 ค่ำ เดือน 7 ปีมะเมีย ที่บ้านในตลาดพุมเรียง ไชยา มีชื่อจริงว่าเงื่อม บิดาชื่อเชี่ยงบรรพบุรุษเป็นชาวจีนจากมณฑลฮกเกี้ยน เดิมแซ่ไขว่ ออกเสียงแต่จื๊วเป็นแซ่ไคว่ นายอำเภอเปลี่ยนเป็นนามสกุล “พานิช” เนื่องจากมีอาชีพขายของชำ บิดาเสียชีวิตเมื่อ พ.ศ. 2465 ย่าชื่อส้มจิ้น บรรพบุรุษอพยพจากปากพนังมาอยู่ที่ไชยาตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์ ตาคือขุนสุทธิสาร (เล่ง) ตำแหน่งหัวเมืองกะตะ ยายชื่อใจ เป็นชาวไทยท่าฉาง มารดาชื่อเคลื่อน เสียชีวิตเมื่อวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2491 ท่านอาจารย์มีน้องชายชื่อยี่เกย ต่อมาเปลี่ยนเป็นธรรมทาส น้องสาวชื่อกิมซ้อย เหมะกุล (พุทธทาสภิกขุ. 2546 ข : 4, 516, 522) (ประชา หุตานุวัตร. 2549 :17)

เมื่ออายุ 8 ขวบเป็นเด็กวัดเรียนหนังสือที่วัดพุมเรียงเป็นเวลา 3 ปี เรียนชั้นประถมศึกษาจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่โรงเรียนวัดโพธาราม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่โรงเรียนสารภีอุทิศ เมื่อบิดาเสียชีวิตต้องออกจากโรงเรียนเพื่อช่วยมารดาค้าขาย น้องชายเข้าเรียนแผนกเตรียมแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ท่านอาจารย์บวชตามความประสงค์ของมารดาได้ฉายา “อินทุปัญโญ” แปลว่าผู้มีปัญญาอันยิ่งใหญ่ ประจำที่วัดใหม่ (พุมเรียง) ปลายปี พ.ศ. 2469-70-71 สอบได้นักธรรมตรี โท เอกตามลำดับ เดินทางไปเรียนต่อที่วัดปทุมคงคา 2 เดือน กลับมาจำพรรษาที่วัดพุมเรียง พ.ศ. 2473 ไปเรียนที่วัดปทุมคงคาอีกครั้งหนึ่ง สอบได้เปรียญธรรมประโยค 3 ปลายปี พ.ศ. 2474 สอบเปรียญธรรมประโยค 4 ตกจึงกลับบ้าน (พุทธทาสภิกขุ. 2546 ข : 516-517)

ท่านอาจารย์เขียนจดหมายถึงน้องชายก่อนเดินทางกลับเมื่อปี พ.ศ.2474 ว่า

“...การมาบ้านของฉันทันยังบอกไม่ได้ในเวลานี้ให้
แน่นอนนักคือฉันได้เปลี่ยนความเห็นจากเดิมอย่าง
เด็ดขาด; แน่ใจลงไปแล้ว เนื่องแต่เป็นโชคที่ฉันได้พบ
คัมภีร์ดีๆ พอที่จะให้ฉันตัดสินใจได้อย่างเด็ดขาด, ฉันทัน
ออกจากกรุงเทพฯ ซึ่งฉันคิดว่าควรอยู่...ตั้งใจจะไปหาที่
สงบปราศจากการรบกวนทั้งภายนอกและภายใน
สักแห่งหนึ่ง, เพื่อสอบสวน ค้นคว้าวิชาธรรมที่ได้เรียน
มาแล้ว...และไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน...

...ฉันก็มีติด้านไม่รู้ว่าจะไปขออาศัย
สถานที่ที่ไหนเพื่อการศึกษาของเราจึงจะเหมาะ:
นอกจากบ้านเราเอง...คือที่พุมเรียงก่อนที่อื่น
จึงจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือ...มีผู้ช่วยให้ได้โอกาส
เรียนมากที่สุด...การกินอยู่ขอรบกวนให้มีการ
เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมสักเล็กน้อย...ข้าวที่ใส่บาตรจะ
คลุกน้ำปลาเสียสักนิดก็จะได้...ฉันเป็นผู้พิสูจน์ให้เพื่อน
กันเห็นว่าพระอรหันต์แทบทั้งหมดมีชีวิตอยู่ด้วยข้าวสุก
ที่หุงด้วยปลายข้าวสารหักและราดน้ำส้มหรือน้ำผักดอง
นิดหน่อยเท่านั้น เราลองกินข้าวสุกของข้าวสารที่เป็นตัว
และน้ำปลาก็ยังดีกว่าน้ำส้มและเราลองกินอยู่เดี๋ยวนี้รู้สึก
ว่าไม่มีการขัดข้องเลยที่จะกินต่อไป... (พุทธทาสภิกขุ.
มปป.: ปกใน)

ความมุ่งมั่นของท่านอาจารย์ที่ตั้งใจละทิ้งการ
เรียนพุทธธรรมตามกระแสหลักออกมาเรียนรู้แสวงหา
สัจธรรมในป่าด้วยตนเองเข้าไปอยู่ในวัดร้างตระพังจิก
วันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2475 เป็นเหตุปัจจัยทำให้
เข้าใจสภาพความเป็นอิสระแห่งตน ไม่ตกเป็นทาสของ
อายตนะ ควบคุมกิเลสอย่างเคร่งครัด ต่อสู้ขูดเกลากิเลส
ทุกรูปแบบ ใช้วัตถุสิ่งของของเท่าที่จำเป็น

...ที่พักรับครั้งแรกสุดนั้น เป็นเพียงโรงพื้นดิน
กันและมุงด้วยจากเล็กๆ ขนาดวางแคร่ได้ 3 - 4 แคร่
อยู่ติดกับโรงสังกะสี ซึ่งเขายกขึ้นสำหรับมุงพระพุทธรูป
องค์ใหญ่องค์หนึ่งไว้...ต้นไม้ขนาดเขื่องมีเงาครีมีไต้ดอก
รูกล้ำเข้ามากระทั้งในแนวพัทธสีมา เนื่องจากความนาน

ของวัดที่ร้างมาไม่น้อยกว่า 80 ปี...นอกจากบ่อน้ำเก่าๆ
พังมิพังแหล่เหลืออยู่บ่อหนึ่งห่างจากโบสถ์ประมาณ 50
เมตรพออาศัยใช้น้ำได้บ้าง แล้วไม่มีอะไรที่จะเรียกได้ว่า
มีใช้ของมีเองเป็นเองตามธรรมชาติ นี่คือภาพสวนโมกข
ในสมัย 2 ปีแรก...

ภาพที่ 1 โรงสังกะสีที่ยกขึ้นสำหรับมุงพระพุทธรูปองค์ใหญ่

...ฉันมีทรัพย์สินสมบัติแต่เพียงบาตร 1 ใบ มีผ้า
ทองเหลืองชนิดตักน้ำฉันได้ กับถังตักน้ำเล็ก ๆ จากบ่อ
น้ำใบหนึ่งและจีวรเท่าที่จำเป็น...กับมีตะเกียงน้ำมัน
มะพร้าวทำด้วยแก้วที่ใช้ตม้น้ำดวงหนึ่งจุดที่หน้า
พระพุทธรูปเป็นประจำ จะไปไหนเมื่อไรก็ได้ ไม่ต้องปิด
ประตู ไม่ต้องใส่กุญแจ...ไม่มีอะไรที่ต้องดูแลรักษา
ไม่มีเรื่องที่จะต้องรับผิดชอบอย่างใดแก่ใคร...เป็นอิสระ
เหมือนนก ความนึกคิดเกลี้ยงเกลา...

...ฉันในภาชนะง่าย ๆ ภาชนะเดียวตลอดมา...
ใส่ข้าวลงไปในภาชนะใบหนึ่งแล้วเกลี่ยกับลงไปข้างบน
เท่าที่ต้องการ โดยแบ่งออกมาจากส่วนรวมเท่าที่ได้มา
ในวันหนึ่งๆ...เคยลองฉันแต่ผลไม้อย่างเดียวบางสมัย
รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่สบายและแปลก...เนื้อตัวเย็นสบาย ไม่มี
กลิ่นตัว สีและกลิ่นของอุจจาระไม่เป็นที่น่ารังเกียจ...

...การอยู่ในกระท่อมเล็กๆ เกลี้ยงๆ ไม่มี
สิ่งของกรุงรัง กินอาหารแบบ... “กินจานแมว” ซึ่งพวก
เรากำลังใช้กันอยู่ตั้งแต่ต้นมาจนบัดนี้นั้นได้พิสูจน์ตัวมัน
เองให้เห็นแล้วว่าไม่มีวิธีอื่นที่ดีกว่าโดยแน่นอน...

...การไม่ใช้มุ้งใช้ฟูกใช้หมอนนั้นดีมาก เว้นแต่
คราวเจ็บไข้ ทำให้มีความนึกคิดกว้างขวางเบากายเบา
ใจ ดีนดีกว่าธรรมดา เห็นการนอนเป็นเพียงการพักผ่อน
ชั่วคราวช่วยยามของร่างกาย...(พุทธทาสภิกขุ. 2549 ค)

อิทธิพลจากการไปอินเดีย

เมื่อมีอายุ 50 ปี ท่านอาจารย์เดินทางไป
ประเทศอินเดียวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2498 ถึงวันที่ 15
มกราคม พ.ศ. 2499 รวม 89 วัน จุดมุ่งหมายในการไป
ปรากฏในจดหมายถึงเจ้าขึ้น ลิโรธสว่าเพื่อสอบสวน
ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับศาสนาพุทธที่ถูกต้อง ท่านอาจารย์
เชื่อว่าระหว่าง พ.ศ. 1-500 ไม่มีพระพุทธรูป ไม่นับถือ
รูปเคารพ มีเพียงเครื่องหมายแทนเป็นรูปต้นโพธิ์หรือ
วงธรรมจักร ผู้ที่ไหว้รูปเคารพจะถูกประณามว่าปาเถื่อน
เพื่อรวบรวมหนังสือเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่ควรมีและ
เพื่อชมปูชนียสถานเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าซึ่งแฝงการ
ค้นหาวัตถุเพื่อรับใช้จิตทั้งสิ้น (พุทธทาสภิกขุ. 2549 ข:
10, 30)

ท่านอาจารย์ใช้เงินจำนวนมากซื้อหนังสือ
เกี่ยวกับโบราณคดีศรีวิชัย พระไตรปิฎก ปรัชญาอินเดีย
หลายร้อยเล่ม การถ่ายภาพเป็นกิจกรรมหลัก มีกล้อง
ถ่ายรูปของท่านอาจารย์ กล้องถ่ายรูปหนังของเจ้าขึ้น
ถ่ายตอนกลางวันล้างอัดตอนกลางคืน ซื้อฟิล์มส่งล้างอัด
ภาพเป็นระยะๆ ภาพถ่ายแบ่งออกเป็น 3 พวก ภาพชุด
โบราณคดีหินสลักพุทธประวัติ ภาพปูชนียสถาน และภาพ
ทิวทัศน์ (พุทธทาสภิกขุ. 2549 ข : 10-29, 101, 618)

ท่านอาจารย์ใช้หนังสือ ภาพถ่าย เครื่องฉายสไลด์
เป็นเครื่องมือทำงานให้บรรลุเป้าประสงค์ ไม่ได้ปฏิเสธ
วัตถุ ตรงกันข้ามค้นหาแม้ราคาแพง ท่านอาจารย์คิดว่า
ผู้อื่นจะได้รับประโยชน์จากหนังสือที่เขาไม่ได้ในประเทศไทย
ซื้อกล้องถ่ายรูปเพื่อให้ได้ภาพสำหรับผู้ที่ไม่
มีโอกาสได้ไปอินเดีย การเดินทางไปประเทศอินเดียสมัย

นั้นไม่ใช่เรื่องง่าย การมีกล้องไม่ใช่เรื่องธรรมดา การล้าง
อัดรูปด้วยตนเองยังเป็นเรื่องมหัศจรรย์

จากภาพชุดโบราณคดีหินสลักพุทธประวัติได้
กลายมาเป็นชุมนุมภาพพุทธประวัติปูนปั้นรอบโรง
มหรสพทางวิญญาณ ท่านอาจารย์ตั้งใจให้คนสนใจภาพ
ชุดพุทธประวัตินี้เป็นอย่างมาก แต่ผิดหวัง ภาพทั้งหมด
ไม่มีรูปร่างพระพุทธเจ้า ใช้ที่ว่างหรือสัญลักษณ์อื่นแทน
“พุทธประวัติไม่มีพระพุทธรูปนี้พิเศษ แต่แล้วมันน่าเศร้า
ที่ว่าคนเขาไม่รู้จัก...พระพุทธรูปพระองค์จริงแสดงไม่ได้
ด้วยรูปภาพ พระธรรมองค์จริงแท้ก็ไม่ได้แสดงได้ด้วย
ภาพ” เป็นการแสดงธรรมเรื่องการไม่มีตัวตน (จังหวัด
สุราษฎร์ธานี. 2549 : 70- 71, 89)

ท่านอาจารย์ได้ซื้อวัตถุเพื่อเป็นอุปกรณ์ในการ
เผยแพร่ธรรม กระนั้นก็ตาม “สรุปแล้วมันก็ไม่ได้อะไรเป็น
ขึ้นเป็นอันทางจิตใจ ทางวัตถุได้หนังสือมา 4-5 ทับ “แล้ว
คราวนั้น มันเกิดความคิดชนิดที่ว่าพระพุทธเจ้าอยู่ภายใน
ตัวเรา เมื่อเกิดคิดอย่างนี้ก็เลยกลายเป็นเรามาหาสิ่งที่มีใน
ตัวเรา บ้าซัดๆ” (พุทธทาสภิกขุ. 2546 ข : 387-388)

หลักธรรมที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาพุทธธรรม ท่านอาจารย์ใช้หลัก
กาลามสูตรตัดสินปัญหาเกี่ยวกับความเชื่อที่ใช้ได้ทั่วไป
ตลอดกาล โดยมีข้อคิดก่อนเชื่อ 10 ประการ สี่ข้อแรก
จากการรับรู้จากภายนอก สี่ข้อต่อไปเป็นการรับรู้จาก
ความนึกคิดของตน สองข้อสุดท้ายเป็นความเชื่อที่มีต่อ
ผู้อื่น ทั้งหมดเป็นเหตุแห่งการไม่คิด ท่านอาจารย์จึงไม่
ตกเป็นทาสทางปัญญาได้โดยง่ายแต่เชื่อความรู้สึก
ตัวเองว่าตรงกับที่เขาพูดหรือไม่ ถ้าไม่รู้สึกรู้สีก็น่าไม่ต้องเชื่อ
ถือเป็นเครื่องมือในการคิดใคร่ครวญด้วยปัญญาของตน
ขจัดความหลงงมงาย ขยายประสบการณ์ให้กว้าง
ออกไปจนถึงที่สุด (พุทธทาสภิกขุ. 2548 ก : 12 - 19)

ท่านอาจารย์ใช้หลักโคตมสูตรแก้ปัญหา
เกี่ยวกับการปฏิบัติ ใช้หลักมหาปเทสส์แก้ปัญหา

เกี่ยวกับความกำกวมของสิ่งแปลกใหม่ในทางปฏิบัติและความกำกวมของปัญหาที่เกิดขึ้น ท่านอาจารย์ศึกษาค้นคว้าหลายสิบปีเห็นประโยชน์ยังต้องรู้ต้องใช้เมื่อพุทธศาสนายังล่วงกาลนานไกล เพื่อไม่ให้เกิดสิ่งเลวร้ายผิพลาตขึ้น (พุทธทาสภิกขุ. 2548 ก : 11 - 13)

ภาษาคนและภาษาธรรมเป็นวิธีที่ท่านอาจารย์ใช้ต่างจากผู้อื่นในการอธิบายธรรมะให้ลัดสั้น ให้นำไปปฏิบัติในการดำรงชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง หากไม่รู้ลึกซึ้งเอกลักษณ์เฉพาะตัวจะไม่เข้าใจและมีความเห็นวาทะ "หนังสือของท่านอาจารย์ยาก จนต้องป็นันได้อ่าน" ความไม่เข้าใจภาษาที่ท่านใช้ ทำให้ตีความตีความผิดเพี้ยน จึงไม่เข้าใจตรงตามหลักคิดของท่านอาจารย์ที่มุ่งอธิบายธรรมะตามความหมายที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า (ยุทธานุ เพียรเวช. 2548 : 15)

ท่านอาจารย์อธิบายว่า "ภาษาคนนั้นพูดกันอย่างมีตัวตน เป็นภาษาชาวบ้านพูด เห็นด้วยตา เป็นภาษาของคนที่ไม่รู้ธรรมะ เป็นภาษาทาง *physic* อาศัยวัตถุเป็นพื้นฐาน เป็น *physical way of speaking* : ส่วนภาษาธรรมะนั้น พูดกันอย่างไม่มีอะไรที่เป็นตัวตน มีแต่กระแสที่ปัจจัยตาของธรรมชาติ เป็นภาษาของคน que เข้าใจธรรมะในส่วนลึก รู้ธรรมะชั้นสูง ชั้นโลกุตระที่ดับทุกข์ได้จริง เป็น *meta physical* อาศัยนามธรรมเป็นพื้นฐานเป็น *meta – physical way of speaking* ดังนั้นความจริง (*truth*) จึงมี 2 อย่าง คืออย่าง *relative* และอย่าง *ultimate* ซึ่งเป็นเหตุให้มีการพูดอย่างภาษาคนและอย่างภาษาธรรม" ท่านอาจารย์เน้นย้ำให้ความสำคัญแก่เรื่องนี้ว่า "คนฉลาดต้องเข้าใจทั้งสองภาษา ต้องถือเอาความหมายทั้งสองภาษาในการถือปฏิบัติ" (พุทธทาสภิกขุ. 2537 : 9 – 65 , 2541 : 178-179)

เสรี พงศ์พิศนำเสนอวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก สาขาวิชาปรัชญา ณ ประเทศเยอรมนี ในพ.ศ. 2518 ศึกษาภาษาคน-ภาษาธรรมเพื่อทำความเข้าใจระหว่างศาสนาพุทธและคริสต์ในผลงานท่านอาจารย์และเขียน

แรมเซ (Ian Ramsey) ได้ข้อคิดว่าแท้ที่จริงปัญหาภาษาศาสตร์ไม่ใช่ปัญหาทางภาษา แต่เป็นปัญหาหลักคิด ปัญหาวิธีคิด ปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรม ปัญหาการมองโลกตามความเป็นจริงที่สะท้อนทางภาษา ซึ่งภาษามีข้อจำกัด ภาษาธรรมเป็นภาษาที่ยืมมาจากภาษาคน ท่านอาจารย์คิดคำใหม่ด้วยต้องการให้สะท้อนความจริงบางอย่างที่ภาษาธรรมดาไม่มี ความจริงที่ภาษาธรรมอธิบายไม่ได้ เช่น ตัวกู-ของกู ซึ่งต้องตีความในระดับลึกมาก (นิพนธ์ แจ่มดวง(บก). 2549. 690-693)

หลุยส์ กาโบด (Louis Gabaude) นำเสนอวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาตะวันออกไกล ณ ประเทศฝรั่งเศส พ.ศ. 2522 เรื่องการตีความพุทธศาสนาสัมัยใหม่ของท่านพุทธทาสภิกขุ ส่วนหนึ่งอธิบายการตีความพระไตรปิฎกที่ท่านอาจารย์บอกว่าแปลได้ทั้งภาษาคนและภาษาธรรม นับว่าแปลกไปจากการตีความแบบเถรวาทแท้ เช่น การเกิดใหม่นั้นไม่ใช่การเกิดจากท้องแม่ หากแต่เกิดที่ใจเมื่อปฏิบัติอย่างโหดเหี้ยมก็กลายเป็นยักษ์ โอบอ้อมอารีก็เป็นโพธิสัตว์ เป็นต้น (นิพนธ์ แจ่มดวง (บก). 2549 : 723-729)

หลักธรรมที่ท่านอาจารย์ค้นพบ

ท่านอาจารย์ได้มอบรมตรกธรรมอันยิ่งใหญ่ที่เป็นการตกผลึกทางปัญญาคั้งสำคัญไม่มีผู้ใดคิดได้มาก่อน เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยองค์ท่านเองตามทฤษฎีวิชณุกรมนิยมของฝรั่ง ได้นำมาประกาศเมื่อสวนโมกข์มีอายุครบ 50 ปี คือ มรดกที่ขอฝากไว้ แดงการณสวนโมกข์ 50 ปีและกฎบัตรพุทธบริษัท (พุทธทาสภิกขุ. 2525.)

มรดกที่ขอฝากไว้มี 189 ข้อความ ภาคแรกเป็นเรื่องวัตรธรรมและพิธีกรรม จำนวน 41 ข้อความ ภาคสองเป็นเรื่องนามธรรมทางสติปัญญาจำนวน 148 ข้อความ เป็นความลับสุดยอดที่ท่านอาจารย์ยังรู้จาก

พุทธธรรม สักแต่เอาแต่แก่นจนได้เพชรเม็ดต่างสีต่าง
ขนาดที่ล้วนส่องแสงเปล่งปลั่งเป็นประกายแวววับ ท่าน
อาจารย์วางปณิธาน 3 เป็นมรดกข้อที่ 2 จัดเป็นเพชรน้ำ
หนึ่ง “ปณิธาน 3 ประการควรแก่ผู้ที่เป็นพุทธศาสนิกชน
ถือเป็นหลักในการทำหน้าที่เพื่อประโยชน์แก่โลก คือ
1) พยายามทำตนให้เข้าถึงหัวใจแห่งศาสนาของตนๆ
2) พยายามช่วยกันถอนตัวออกจากอำนาจของวัตถุนิยม
3) พยายามทำความเข้าใจระหว่างศาสนา”

แถลงการณ์สวนโมกข์ 50 ปีเป็นกิจกรรมต่างๆ
ของสวนโมกข์ อาทิ สร้างเป็นวัดป่าแบบพุทธกาล
ให้ภิกษุมีความเป็นอยู่อย่างง่ายแต่ปฏิบัติหน้าที่สูงสุด
แยกแนวคิดพราหมณ์ออกจากพระไตรปิฎก ตีความ
หลักธรรมให้เกิดประโยชน์ในกาลปัจจุบัน แปลบทสวด
มนต์ แสดงธรรมแบบปาฐกถา ออกหนังสือพิมพ์พุทธ-
ศาสนา ต้องทำให้ศีลธรรมกลับมาครองโลก หน้าที่ของ
สวนโมกข์ เป็นต้น (พุทธทาสภิกขุ. 2525.)

กฎบัตรพุทธบริษัทเป็นญัตติที่ท่านอาจารย์ร่างขึ้น
เพื่อสร้างความเข้าใจให้นำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกต้อง ซึ่ง
เป็นหนทางเดียวที่จะดำรงพุทธศาสนาไว้ได้ มี 10 หมวด
คือ หมวดทั่วไป หลักปฏิบัติที่ควรพิจารณาแล้วยุติ
ความเห็นแตกแยก การตีความหมายถ้อยคำ ปัญหาที่
เกิดขึ้นระหว่างศาสนา ปัญหาสากลของโลกปัจจุบัน
สิ่งที่ควรเข้าใจแล้วตระขึ้นไว้เป็นหลัก วัฒนธรรมชาว
พุทธยุคปัจจุบัน ปรมาตมธรรมและปณิณปัญหา
ทุกหมวดมีเนื้อหาเกี่ยวกับอำนาจวัตถุนิยม เช่น ข้อ 32
“พุทธศาสนามีใช้วัตถุนิยมหรือแม้แต่จิตนิยม แต่เป็น
ธรรมเนียมโดยกฎของอิทัปปัจจยตา” (พุทธทาสภิกขุ.
2525.)

ภาพลักษณ์ของวัตถุนิยม

ท่านอาจารย์คิดว่าวัตถุนิยมเป็นการให้ความสำคัญสูงสุดแก่วัตถุที่มองเห็นจับต้องได้ รู้สึกได้
ทางอายตนะ 6 ตาหูลิ้นจมูกกายใจ เป็นทาสของอายตนะ

ชื่นชมความสะดวกสบาย บูชาสสร้อยทางเนื้อหนัง
สนองความอยากที่เป็นต้นหาภินกามเกียรติและเป็นไป
อย่างเกินจำเป็น กินแบบบริโภคนิยม กามที่ต้องการ
กามารมณ์ที่ธรรมชาติทำเป็นเหยื่อล่อหลอกลวงให้เป็น
ค่าจ้าง เกียรติกลายเป็นเครื่องมือที่ทรงอำนาจเพื่อ
แสวงหาประโยชน์สุขส่วนตนโดยไม่มีการควบคุม
เบียดเบียนประโยชน์สุขส่วนรวมและสิ่งแวดล้อม

ท่านอาจารย์ย้ำว่าวัตถุนิยมเป็นการเรียนรู้
การสนองความอยากที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกิเลสตัณหา
เป็นความรู้ที่ขาดสติปัญญา ตกเป็นทาสของตาหูจมูกลิ้น
กายใจ โดยไม่คำนึงถึงความผิดชอบชั่วดี ภาพลักษณ์
ของวัตถุนิยมดูดี น่ารักชวนให้ไขว่คว้าวิไลหา ความ
เป็นวัตถุนิยมเกิดขึ้นแต่เนื้อในตน คนเห็นแก่ความสุข
ทางวัตถุ แสวงหาความเสมอภาคในความสุขทางวัตถุที่
เป็นไปตามสัญชาตญาณที่ต้องหล่อเลี้ยงกิเลสตามที่
ต่อมผลิตฮอร์โมนสั่งการตามธรรมชาติเหมือนกัน
ทุกคนทุกเชื้อชาติ

ท่านอาจารย์กล่าวว่า สัญชาตญาณแห่งความ
ขับกล่อมเป็นรากฐานของกามารมณ์และอื่นๆ สุนัขรัก
ท่านเพราะท่านเฝ้าคางให้มากกว่าให้อาหารกิน มนุษย์
และสัตว์ต้องการการขับกล่อมทางตาหูจมูกลิ้นกายใจที่
เรียกว่า กามารมณ์ ธรรมชาติฉลาดด้วยการใส่รสชาติ
สูงสุดของความรู้สึกสัมผัสไว้ที่ผิวหนัง ซึ่งเป็นอวัยวะ
สำหรับสืบพันธุ์ มนุษย์โง่ไม่รู้ว่านี่เป็นค่าจ้างของธรรมชาติ
ให้มนุษย์ทำในสิ่งที่ไม่น่าทำ ทั้งเหนียว ทั้งสกปรกและ
เป็นจุดสูงสุดของสัญชาตญาณแห่งความขับกล่อม
(พุทธทาสภิกขุ. 2546 ข: 234-236)

มิพหุสุข (มิน-หะ-สุก) แปลว่า สุขเกิดทางท่อ
ปัสสาวะ มิพหุสุขเป็นความสุขทางกาม ความสุขทาง
เนื้อหนัง มิพหุสุขเป็นศัพท์ทางพุทธที่ฟังแปลกหู
ดูแปลกตา “เป็นพุทธภาษิต พระองค์ได้ตรัสเรื่องมิพหุสุข
ว่าให้สัตว์ทั้งหลายรู้จักป้องกันตัวไว้ อย่าให้มิพหุสุข
ครอบงำใจ อย่าให้มิพหุสุขครอบครองโลก พวกเราเป็น

สาวกของพระพุทธองค์ เราต้องรับใช้พระพุทธองค์ในการต่อต้านไม่ให้มีพหุสุขครองโลก” (พุทธทาสภิกขุ. 2550 ก : 89)

ทั้งโลกกำลังบูชาสุขอันเกิดทางท้อปัสสวะหรือไม่ว่า “การจุมพิตกัน คือ การสูดของสกปรกที่ผิวหนังของฝ่ายหนึ่งเข้าไป การจุมพิตกันด้วยปากก็คือ การสูดของสกปรกในปากของกันและกันแลกเปลี่ยนกันกิจกรรมระหว่างเพศนั้นต้องทำด้วยอวัยวะที่ปฏิภูลที่สุดในร่างกายมนุษย์ อวัยวะส่วนที่ปฏิภูลที่สุดนั้นแหละเขาใช้แสวงหาเพศสรีกได้สุจิจันสกปรกออกมา ก็บูชาเป็นของสูงสุด อะไรๆ ก็เพื่อมีพหุสุขอันนี้” (พุทธทาสภิกขุ. 2550 ก : 76-77)

“เขาหาเงินหาอำนาจหากำลังก็เพื่อมีพหุสุข... เสียเงินเสียทองมาฉลองเป็นการใหญ่... เพื่อบางอย่างเดียว... หลงบูชาสิ่งเหล่านี้ แล้วโลกจะเป็นอย่างไร จิตใจจะเป็นอิสระได้อย่างไร เขาอุตส่าห์ข้ามน้ำข้ามทะเลมาหาความสุขชนิดนี้ในเมืองไทย ที่เกาะสมุยชายทะเลเต็มไปด้วยหมดจนย้ายไปเกาะพะงัน ที่ภูเก็ตก็อัดแน่นไปหมดเพราะมีพหุสุขน้อยอย่างเดียว ถ้ามีปรมาตถธรรมแล้วจะรับไปได้ไม่ต้องตกเป็นทาสของมีพหุสุขขนาดนี้” (พุทธทาสภิกขุ. 2550 ก : 77)

ท่านอาจารย์กล่าวว่า “ทำให้นึกถึงชิกมุนด์ ฟรอยด์ ซึ่งกล่าวว่าอะไรๆ ในโลกนี้การมรณเป็นเครื่องกำหนดบังคับให้เป็นไปให้เคลื่อนไหวให้กระทำ นี่จะจริงมากน้อยเท่าไร ลองพิจารณากันดู” และ “นี่จึงเป็นความจริงอย่างที่ชิกมุนด์ ฟรอยด์... ว่าทุกอย่างนั้นเกิดจากการกดตันของกามารมณ ซึ่งในที่นี้เราเรียกว่า มีพหุสุข” (พุทธทาสภิกขุ. 2550 ก : 90-95)

ท่านอาจารย์บันทึกว่า “มีพหุสุข คือ มูลเหตุแห่งความเสื่อมอันแท้จริง สถานคำมีพหุสุขกำลังเติมไปทั่วกรุง ปัจจัยแห่งมีพหุสุขเติมโลกกำลังก่ออาชญากรรมทั่วโลก- เมือง... จะอดดีกันไปถึงไหนสำหรับบรรดาท่านที่ยังบูชาพหุสุข” (พุทธทาสภิกขุ. 2543 ข : 199-200)

ท่านอาจารย์ขยายความว่ามีพหุสุขเป็นมูลเหตุแห่งความเสื่อม แห่งการทำลายอย่างแท้จริง เป็นของเสพติดยิ่งกว่ายาเสพติด มีพหุสุขทำให้เข้าใจความเป็นไปของคน เข้าใจพฤติกรรมส่วนลึกของคน หากศึกษาลึกจะพบว่านักโทษในคุกทั้งหมดทั้งโลกมีมูลเหตุมาจากมีพหุสุขทั้งสิ้นไม่ทางตรงก็ทางอ้อม มีพหุสุขทำให้เกิดสถานคำปัจจัยแห่งมีพหุสุขจนเป็นเศรษฐกิจ กษัตริย์ยอมสละราชสมบัติ เมาหัวง พ่อข่มขืนลูก อาชญากรรมทางเพศ กามวิตถาร ไม่เว้นแม้สงคราม การแย่งชิง การคดโกง การเอาเปรียบ ธุรกิจการเงิน การคมนาคม ต่างก็เป็นไปเพื่อการแสวงหาพหุสุขด้วยกันทั้งสิ้น

มีพหุสุขเป็นมูลเหตุแห่งความสร้างสรรค์ ทำให้มนุษย์ขยันทำงานเพื่อจะมีเงินไปแต่งงาน สร้างบ้านเมืองให้สวยงาม นำเงินไปทำบุญให้ทานเพราะอยากไปสวรรค์ เนื่องจากได้รับคำบอกเล่าว่าในสวรรค์มีมีพหุสุขชั้นประณีต มีพหุสุขทำให้เกิดสิ่งแปลกใหม่สวยงาม สถาปัตยกรรม ศิลปะ ดนตรี ส่งเสริมระคะมากขึ้น ดนตรีที่เคยส่งเสริมให้จิตสงบกลายเป็นส่งเสริมจิตให้เร้าร้อน มีพหุสุขทำให้มนุษย์ไม่สูญเสียพันธุ์ คนรับจ้างสืบพันธุ์ เพราะมีพหุสุข แม้นดอกไม้ก็มีความสวยงามเพื่อหลอกล่อให้แมลงมาผสมพันธุ์

มีพหุสุขเป็นมูลเหตุแห่งความเปื้อนหน่าย ชักชวนคนให้ออกจากกาม บิบบันให้ออกบวช ปฏิบัติธรรม พระพุทธเจ้าทรงผนวชก็เนื่องด้วยขะแยงต่อมีพหุสุขนี้เอง ดังนั้นมนุษย์ควรควบคุมมีพหุสุขให้พอดีเป็นไปในทางสร้างสรรค์ งดงาม อย่าให้เป็นเรื่องทำลายอย่างที่เป็นอยู่ หากควบคุมได้อย่างพอดี โลกจะสะอาดมีสันติสุขและไม่ต้องกลัวว่าโลกจะร้าง เพราะยังมีมีพหุสุขพอดีที่ควบคุมได้ ซึ่งควรสอนเด็กให้เข้าใจก่อน ให้เด็กรู้ว่าคู่ชีวิตคือพระธรรม มิใช่มีพหุสุขที่มีอบายมุขเป็นปัจจัยด้วยเหตุนี้เองที่ศีลธรรมจำเป็นต้องกลับมาให้ทันเวลาก่อนที่โลกจะวินาศไปเสียก่อน (พุทธทาสภิกขุ. 2550 ก : 89-96)

เมื่อไทยจำเป็นต้องเปิดประเทศ จุดเริ่มต้นที่วัฒนธรรมพุทธามีพลังตะวันตกได้เข้ามาเป็นหน่วยส่งกำลังบำรุงให้อำนาจวัตถุนิยมในตนเจริญเติบโตอย่างเป็นทางการ พร้อมกับเกิดระบบการศึกษาแบบสากลที่สืบทอดหล่อหลอมรักษากฎอำนาจวัตถุนิยมแห่งมีพลังให้คงไว้ ระบบการศึกษาแบบไทยที่ตั้งอยู่บนแก่นพุทธศาสนาได้กลายเป็นสิ่งล้าสมัย ครีครະ ถ่วงความเจริญค่านิยมการศึกษาแบบตะวันตกที่ส่งเสริมให้มีอาชีพอยู่รอดเพียงด้านวัตถุ ด้านร่างกายมากกว่าด้านจิตวิญญาณหลักสูตรและการสอนจึงเต็มไปด้วยสิ่งส่งเสริมรักโลกโกรธหลง ส่งเสริมความสุขสะดวกสบายทางเนื้อหนัง ไม่มีสิ่งควบคุมกิเลสกำกับ ดังท่านอาจารย์เปรียบเป็นการศึกษาเจตียยอดตัวน การตัดศาสนาออกจากการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่แสดงความเป็นวัตถุนิยมอย่างเป็นระบบตามความคิดของท่านอาจารย์

จากภาพลักษณ์อันเย้ายวนของอำนาจวัตถุนิยมวันสังคมโลกยิ่งบูชาความมั่งคั่งทางวัตถุและอำนาจยิ่งก่อให้เกิดวิกฤตรุนแรงเชื่อมโยงต่อระบบนิเวศประชากร เทคโนโลยี สังคม ศิลธรรมอย่างรวดเร็ว ท่านอาจารย์กล่าวว่า ความทุกข์ในโลกทั้งปวงล้วนมีต้นเหตุจากอำนาจวัตถุนิยมที่ส่งเสริมความต้องการในสิ่งอยากมากกว่าสิ่งจำเป็น สิ่งอยากเหล่านี้นำไปสู่กิเลสตัณหาทั้งปวง สับสน หลง มงาย โลก โกรธ แสดงออกในรูปของความรุนแรงที่พบเห็นทั่วไป

ฐานคิดและการปฏิบัติของท่านอาจารย์

ท่านอาจารย์ออกจากอำนาจของวัตถุนิยมเกิดจากบริบทเฉพาะที่เป็นปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิจากผู้อื่นและตนเองเป็นไปดังที่พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต)กล่าวถึงสัมมาทิฐิว่าเป็นจุดเริ่มให้คนมีการศึกษาพัฒนา พระพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ 2 ประการ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปรโตโฆสะและปัจจัยภายใน ได้แก่ โยนิโสมนสิการ การมีสัมมาทิฐิอาจเริ่ม

จากปัจจัยภายนอก เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้ใหญ่ หรือวัฒนธรรมที่ทำให้บุคคลได้รับอิทธิพลจากความเชื่อ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดต่อกันมา ถ้าสิ่งที่ได้รับจากการแนะนำสั่งสอนถ่ายทอดมานั้นเป็นสิ่งดีงามถูกต้องอยู่ในแนวทางของเหตุผล ก็เป็นจุดเริ่มที่จะนำเข้าสู่กระแสการพัฒนา กระบวนการฝึกศึกษาสัมมาทิฐิที่เกิดจากปัจจัยภายนอกหรือปรโตโฆสะแปลว่าเสียงจากผู้อื่น เป็นอิทธิพลจากภายนอก เป็นคำที่มีความหมายกลางๆ อาจจะดีหรือชั่ว ถูกหรือผิดก็ได้ ถ้าปรโตโฆสะเป็นบุคคลที่ดี เรียกว่า กัลยาณมิตร ส่วนโยนิโสมนสิการ คือ การรู้จักคิด การรู้จักพิจารณาอย่างแยบคายด้วยตนเอง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2546 : 362 - 364)

ท่านอาจารย์มีปัจจัยทั้งสองครบ แม้ให้บวชตามประเพณี แต่ไม่สึกตามกำหนด อาศัยส่งเสริมให้ไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ ซึ่งเต็มไปด้วยมลพิษทางเสียง อากาศ น้ำทำให้ท่านอาจารย์ป่วย ภูิกษุจำนวนหนึ่งขาดวินัย หล่อเลี้ยงกิเลสมาก น้องชายลาออกจากการเป็นนิสิตเตรียมแพทย์ มาดูแลกิจการของครอบครัว ก่อตั้งคณะธรรมทานช่วยเหลือด้านปัจจัยสี่ ช่วยแปลธรรมะข่าวสาร แนวปฏิบัติของท่านธรรมปาละจากภาษาอังกฤษให้ศึกษา เหล่านี้เป็นปัจจัยภายนอกผลักดันให้ท่านอาจารย์หันหลังให้การศึกษาธรรมกระแสหลัก (พุทธทาสภิกขุ. 2546 ก : 38, 56-57, 87)

ส่วนปัจจัยภายในของท่านอาจารย์ที่สร้างฐานแห่งความคิดส่งผลถึงการประพฤติปฏิบัติเพื่อศึกษาด้วยตนเองในการออกจากอำนาจกิเลส นั้น โดยองค์ท่านเองเป็นผู้ที่มีความคิดที่แยบคาย มองสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง รักการศึกษาสืบทอดสัจธรรมด้วยวิธีการแห่งปัญญาด้วยตนเอง ไม่เชื่อผู้ใด ไม่เชื่อสิ่งใดโดยง่าย ใช้หลักกาลามสูตร หลักอริยสัจตลอดมา

ท่านอาจารย์เชื่อว่าโลกกำลังถูกจัดแต่ด้านวัตถุนักปราชญ์ นักวิทยาศาสตร์ นักประดิษฐ์ ค้นคว้าแต่ในทาง

วัตถุ เปลี่ยนแปลงโลก ทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่ามากมาย แต่โลกก็ยังไม่เป็นสุข ยิ่งจัดโลกให้เจริญก็ยิ่งเหมือนทำให้เป็นบ้า เพราะยิ่งเจริญก็ยิ่งเต็มไปด้วยปัญหา ยิ่งทำความยุ่งยากให้แก่มนุษย์มากขึ้น ยิ่งเต็มไปด้วยคนอันธพาล คนโง่ คนหลง คนอ่อนด้วยสติปัญญา โลกยิ่งเจริญ คนยิ่งโง่ มาก ยิ่งยึดติดมาก หลงในความสุข สนุกสนาน เอร็ดอร่อยด้วยความเจริญ (พุทธทาสภิกขุ. 2549 ก : 50-51)

ท่านอาจารย์เห็นว่าวัตถุนิยมคือศัตรูของจริยธรรม วัตถุนิยมเป็นความรู้ที่ขาดสติปัญญา เป็นทาสตาหุจมุมกลืนกายใจ คนควรมีสติมีปัญญารู้จักใช้ตาหุจมุมกลืนกายใจเพื่อการศึกษา ให้อำนาจหน้าที่รับใช้จิต ให้จิตอยู่เหนืออำนาจสิ่งใดๆ ความสุขที่แท้จริงอยู่เหนือวัตถุ วัตถุนิยมทำให้คนสิ้นความเป็นมนุษย์ ยิ่งมนุษย์คิดพัฒนาวัตถุมากเท่าใด ยิ่งนำไปสู่ความเห็นแก่ตัวมากเท่านั้นหรือมากกว่า สิ่งที่น่ากลัวที่สุด คือ ปีศาจแห่งความสุขทางเนื้อหนัง การรู้เท่าทันอำนาจมิพหุสุขที่มีพลังทั้งสร้างสรรค์และทำลายจึงเป็นสิ่งที่พ่อแม่ครูอาจารย์ควรอบรมสั่งสอนลูกหลานกันตั้งแต่ยังเยาว์วัย หากสำเร็จทุกคนจะมีชีวิตสงบ สังคมจะเปี่ยมด้วยสันติภาพ

ท่านอาจารย์ออกจากอำนาจวัตถุ

เมื่อท่านอาจารย์รู้แจ้งแทงตลอดว่าการลุ่มหลงวัฒนธรรมเนื้อหนังเป็นสิ่งทำลายความดีงาม เป็นต้นกำเนิดแห่งความชั่วร้าย เป็นต้นเหตุแห่งทุกข์จึงตัดสินใจแน่วแน่อุทิศตนเข้าไปอาศัยวัดร้างตระพังจิกเพียงลำพังนั้นมิใช่เหตุการณธรรมดา แต่เป็นการพลิกฟื้นคืนแก่นพุทธธรรมให้แก่พุทธศาสนิก การที่พระพุทธร่องค์ทรงสั่งสอนเรื่องการป้องกันทวารการรับรู้ทั้ง 6 นั้นเป็นเรื่องเป็นไปได้จริง ให้ผลในทางดับทุกข์ได้จริง ขณะนั้นท่านอาจารย์มีอายุเพียง 28 ปี วัยหลังเบญจเพส ต่อมาภายในร่างกายเจริญสูงสุด แต่มีความตั้งใจมั่นในการดำรงเพศ

พรหมจรรย์อย่างสะอาดหมดจด บันทึกกรายวันขณะฝึกฝนตนอย่างเข้มข้นจากอนุทินฯ ยืนยันว่าท่านอาจารย์คิดอย่างไร ปฏิบัติตนอย่างไร ส่วนแรกเป็นการให้สัญญาแก่ตนเอง (พุทธทาสภิกขุ. 2549 ง : 1-2)

วันที่ 27 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2477

กตีกาตั้งไว้เป็นสัญญากับตัวเอง.....ได้ทราบ

ตลอดเวลา 90 วัน ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปกระผมมีศรัทธาและความปรารถนาจะทำให้เต็มที่ในส่วนศีล...

... กระผมจึงเรียนให้ทราบ เพื่อได้ทำจะได้อำนาจอำนวยการ... เพื่อความสะดวกปราศจากอุปสรรคในการบำเพ็ญกิจนี้ทุกๆ ประการ... เช่นไม่ส่งกระผมไปในที่นิมนต์ฉัน หรือการช่วยป้องกันให้ยิ่งขึ้นเป็นพิเศษ... อันเป็นบ่อเกิดแห่งราคะ โทสะ...หรือจากความคลุกคลีต่างๆ นั้น มีอยู่ด้านหลังของกระดား...

หากกระผมเป็นผู้เหลวไหลต่อคำพูดเหล่านี้โดยประการใด ขอรับโทษตามควร

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

อินทุพนฺธญฺภิกขุ ผู้เขียน

รายการขอร้องโดยละเอียด

ตลอดเวลา 92 วัน คือตั้งแต่วันที่ 27 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2477 จนถึงวันที่ 2 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2477

ขอได้เท่าได้กรุณาโปรด

1. ให้งดการบิณฑบาต มีผู้นำอาหารไปส่ง...เป็นอาหารธรรมชาติแท้...

2. ให้อยู่ในเสนาสนะอันไม่ต้องพูดจากับมนุษย์ใด... ล้อม...ระวัง...คน...จะไม่ได้รับกวน

3. ให้งดจากกิจที่ต้องเปล่งเสียง...ด...เทศน์ ท้าวตร...

โดยกำเนิดหรือตามปกติ กระผมเป็นผู้ที่ :-

มีจิตหรือนิสัยหงุดหงิดง่าย, กำหนดง่าย, ไม่ชอบวุ่นวาย, มีความเห็นตนเป็นประมาณหรือมีฉะนี้ ก็เพียงแต่ยอมรับฟังเหตุผล ไม่ยอมฟังความเห็นผู้อื่นฝ่ายเดียว

มีร่างกายและอนามัยบริบูรณ์มาแต่กำเนิดจึง
ไม่ค่อยต้องการอนามัยนัก หวังอยู่ว่าจะปราศจากโรค
และประกอบกิจการไปได้อีกนาน แต่บัดนี้เริ่มต้องการ
อนามัยขึ้นเล็กน้อยแล้ว

มีการสมาคมและการติดต่อ ขอบหาความรู้จาก
การสนทนาโต้เถียง และปรากฏแก่ตัวเองว่าได้ผลมาก
ชอบต่อสู้อยู่ในสมาคม ชอบการติดต่อช่วยเหลือ

ลงชื่อ อินทุปัญโญภิกขุ

สิ่งนี้ยืนยันความมุ่งหมายสูงสุด ท่านอาจารย์
กำหนดกติกาชัดเจน รู้จักและอ่านตัวเองออกทุกแง่มุม
พิจารณาเข้าเียบตามลำพัง งดการพูดติดต่อกับผู้อื่น

ส่วนที่สองคือบันทึกก่อนปฏิบัติธรรม
ประจำวัน มีแผนผังและตารางลงรายการสลับกันไป
วันศุกร์ที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2477

“เราควรทำความเข้าใจในการกินแต่เพียงว่า
“กินอาหาร”ไม่ใช่กินเนื้อกินแกงกินขนม กินของคาวของ
หวาน ทำได้เช่นนั้นจะชนะตัวเองเร็วเข้าและเป็นสุขทั้ง
โดยตรงและโดยอ้อมฯ” (พุทธทาสภิกขุ. 2549 ง : 5)

วันศุกร์ที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2477

“การกินด้วยอำนาจความอยากและทั้งทำ
ความสำคัญว่ากินนั้นกินนี้โดยอนุพยัญชนะ คือการกิน
ไฟ ส่วนการกินด้วยความสำคัญเพียงยังอัตภาพให้
เป็นไปไม่แยกออกสำคัญโดยชื่อหรือรส เรียกว่ากิน
อาหารแท้” (พุทธทาสภิกขุ. 2549 ง : 18)

ท่านอาจารย์ทดลองปฏิบัติจนชนะอำนาจ
ความอยากของกิเลส ชนะอำนาจของเนื้อหนัง มีธรรม
นิยมอยู่เหนือกว่า เน้นย้ำว่ามรรคมีองค์แปดเป็นทาง
สายเดียวที่ควรเดิน การชักชวนกันให้ออกจากอำนาจ
กิเลสได้นั้นมีวิธีเดียว คือ สร้างวัฒนธรรมแห่งปัญญาให้
เรียนรู้พิษภัยของอำนาจกิเลส เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน
เข้าใจวัตถุนิยม จิตนิยม ธรรมนิยม ต้องสอนให้รู้จัก
ควบคุมกิเลสและเหยื่อของกิเลส รู้จักกลไกของจิต พลิก
ผันให้เกิดเป็นสติปัญญา เรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่มากกระทบ

ตาหูจมูกลิ้นกายใจอย่างเท่าทัน ท่านอาจารย์สอนวิธี
ยับยั้งสิ่งอยาก ยับยั้งอำนาจกิเลสด้วยการมีสติระลึกได้
อย่างรวดเร็วทุกครั้งเมื่อมีกิเลสเกิดขึ้น ซึ่งต้องสอนและ
ฝึกปฏิบัติอย่างจริงจังในสังคมไทยจากบ้านสู่การปฐมวัย
การประถมศึกษา การมัธยมศึกษา การอุดมศึกษาจนถึง
การทำงานตลอดชีวิต

วัตถุนิยมทำให้คนสิ้นความเป็นมนุษย์

จากเหตุการณ์รุนแรงในประเทศ การต่อสู้
ระหว่างกลุ่มการเมือง ขบวนการ BRN-COORDINATE
การรุกรานของกลุ่มธุรกิจข้ามชาติ การฟ้องร้อง
การปล้นฆ่า การบุกรุกป่าสงวน การขายชาติ ความทุกข์
ยากจนถึงโรคร้ายแรงล้วนสะท้อนภาพการตกเป็นทาส
ของอายตนะทั้ง 6 อย่างชัดเจนจากคำพูดแววดาและ
การกระทำที่ลู่แก่ความโลภ โกรธ หลง ของคนไทย

ท่านอาจารย์คิดว่า การยึดติดวัตถุ ความเจริญ
ทางวัตถุทำให้คนหมดความเป็นมนุษย์โดย 1) เกิดภาวะ
ที่ปราศจากความรู้ที่ถูกต้องคือ อวิชชา 2) เกิดความเห็น
แก่ตัวคือ กิเลส 3) เกิดความอยากทำทุกอย่างเพื่อกิน
กามเกียรติดคือ ตัณหา 4) เกิดความยึดมั่นถือมั่นว่าเป็น
ตัวเราของเราคือ อุปาทาน 5) เกิดความไม่สบายใจเมื่อ
ไม่ได้ดังใจคือ ทุกข์และเหตุแห่งทุกข์ 6) เกิดการเข้าไม่ถึง
พุทธธรรมคือ ไม่รู้จักนิพพานที่หมายถึง ภาวะเย็น
ภาวะว่างปราศจากกิเลส ลายลิขิตที่ท่านอาจารย์แสดง
ความคิดเห็นต่อการลุ่มหลงอารยธรรมเนื้อหนัง เช่น

“หลักสูตรสอนเด็กกำลังมีปัญหาไม่มีที่สิ้นสุด
และล้มเหลวมาตลอดเวลา เพราะผู้วางหลักสูตรมองข้าม
ความเป็นจริงคือปัญหาและเลวร้ายทั้งหมดมาจาก
ความเห็นแก่ตัว เด็ก ๆ จะต้องเรียนจากของจริงจน
เกลียดกลัวความเห็นแก่ตัว จะต้องสอนเด็กทั้ง 2
ลักษณะ 1) สิ่งต้องละ 2) สิ่งต้องทำ สิ่งต้องละสำคัญกว่า
คือไม่เห็นแก่ตัว นักศึกษาจนน้ำตายทั้งฝูง เพราะเห็นแก่
ความสนุกของตนจนมองไม่เห็นอันตราย ซึ่งใครจะมอง

ไปว่าไม่เกี่ยวกับความเห็นแก่ตัว ส่วนการที่แก่สละเบ็ด
เผาหมูนั่นเห็นได้ชัดว่ามาจากความเห็นแก่ตัวหลายชั้น
ต่อ ๆ กันมา นี่ควรเขียนไว้ในบทเรียนให้เพียงพอ”
(พุทธทาสภิกขุ. 2541 : 260)

“นักศึกษา ศาสตราจารย์ปัจจุบันก็ตกอยู่
ภายใต้ความรู้หรือกฎเกณฑ์ที่ได้บัญญัติกันขึ้นมากนัก
ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองและถือว่าต้อง
เป็นเช่นนั้น ไม่กล้ามีความคิดแตกแยก การที่จะมา
ศึกษาในแง่พุทธศาสนาสักทีหนึ่งก็กลัวเสียศักดิ์ศรีและ
ระวังมากเกินไป ไม่ค่อยพบความคิดที่อิสระ บริสุทธิ์
มีแต่อิสระที่ห่อหุ้มอยู่ด้วยความขลาด พุทธศาสนาอาศัย
หลักธรรมชาติอย่างเคร่งครัดจึงมักลึกและอิสระกว่า”
(พุทธทาสภิกขุ. 2541 : 405)

ธรรมนิยมคือทางสายเดียวที่ควรเดิน

ธรรมะคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็น
ความหมายที่ใช้กันทั่วไป แต่ท่านอาจารย์กลับบอกว่า
ไม่ใช่ อธิบายแบบนั้นแคบเกินไป แต่ธรรมะคือระบบการ
ปฏิบัติที่ถูกต้องทุกขั้นตอนแห่งวิวัฒนาการแห่งความ
เป็นมนุษย์ทั้งเพื่อตนเองและผู้อื่น ธรรมะเกิดมาจากการ
รู้จักธรรมชาติ รู้จักความจริงของธรรมชาติโดยครบถ้วน
การรู้จักธรรมะจึงหมายถึง 1) รู้จักตัวธรรมชาติ 2) รู้จัก
ตัวกฎของธรรมชาติ 3) รู้จักตัวหน้าที่ตามกฎหมายของ
ธรรมชาติ 4) รู้จักผลอันเกิดมาจากการปฏิบัติหน้าที่ตาม
กฎหมายของธรรมชาติ ท่านอาจารย์ย้ำว่าความหมายที่ 3 คือ
หน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาติเป็นธรรมะที่มีความหมาย
จำเป็นที่จะต้องมาก่อนหรือมียิ่งกว่าความหมายอย่างอื่น
(พุทธทาสภิกขุ. 2543 ก : 181-182)

ท่านอาจารย์คิดว่าเมื่อรู้จักหน้าที่และมีความ
ถูกต้องครบทั้งเรื่องทางวัตถุ ทางจิตและนิพพาน มรรค
จึงเป็นทางออก ออกมาเสียจากปัญหา คือ ออกมาเสีย
จากโลก หมายถึงออกมาเสียจากอิทธิพลทุกชนิดที่มีอยู่
ในโลก ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือ วัตถุนิยม ออกมาเสียจากสิ่งที่

มีอิทธิพลครอบงำจิตใจ เหตุที่คนมีความทุกข์เพิ่มขึ้น
เพราะไม่รู้ว่าเป็นเพราะหลงยึดติดวัตถุ หลงพัฒนาวัตถุ
จนตกเป็นทาสของวัตถุกันทั้งโลก

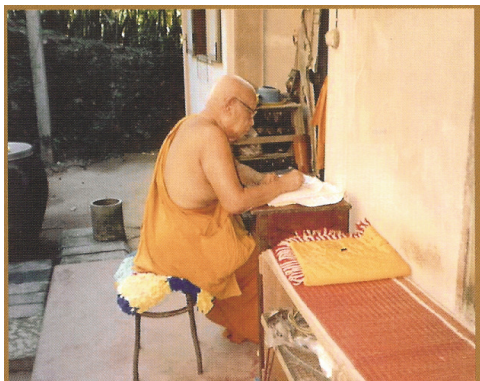
การไม่หลงวัตถุนั้น พระพุทธองค์ทรงได้บรรลุ
ความจริงสูงสุดดังท่านอาจารย์ได้อธิบายว่า เป็นการระบุ
ให้เว้นจากหลักที่เป็นไปข้างสุดโต่งทั้งสองคือทางกาม
สุขและการทรมานกายให้มาดำเนินอยู่ในทางสายกลาง
อันเรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือ “มรรคมืองค์แปด”
ในมรรคมืองค์แปดนั้น องค์แรกที่สุดเป็นหลักทฤษฎี
หรือหลักปรัชญาซึ่งประกอบขึ้นตามหลักแห่งเหตุผล
สำหรับเป็นทางให้คิดเห็นอย่างแจ่มแจ้งก่อน แล้วจึงปลง
ใจเชื่อและยึดเอาไว้เป็นหลัก เพื่อจะได้เล็งผลเลิศจาก
หลักปรัชญาอันนี้ หลักนี้จำแนกไว้เป็น 4 ข้อ เรียกว่า
“อริยสัจสี่” ซึ่งแสดงทรรศนะเรื่องทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์
ความดับทุกข์ และทางมาแห่งความดับทุกข์ ส่วนองค์
มรรคที่เหลืออีก 7 องค์ก็คือการเล็งผลเลิศแล้วปฏิบัติ
อย่างถูกต้องครบถ้วนพอเหมาะ เพื่อให้เกิดผลอันนั้น
ส่วนการปฏิบัติ ยังจะเห็นได้ต่อไปอีกว่ายังไม่เคยมีลัทธิ
ใด ๆ ที่มีหลักแห่งมรรคมืองค์แปดเป็นหลักทางทฤษฎี
และทางปฏิบัติควบคู่กันไปเช่นนี้เลย พระพุทธองค์จึง
ทรงยืนยันว่า เป็นสิ่งที่ไม่เคยรู้มาก่อน ไม่เคยฟังมาก่อน
หรือไม่เคยมีมาก่อน (พุทธทาสภิกขุ. 2545 ก : 19-20)

มรรคมืองค์แปดจัดเป็นลำดับสูงต่ำกว่ากัน
แจกเป็นศีล สมภาณี ปัญญา เป็นหลักธรรมะพื้นฐานที่
สำคัญที่สุด เมื่อไม่ยึดอายตนะทั้ง 6 และสิ่งที่เกี่ยวเนื่อง
โดยความเป็นตัวตนอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว เมื่อนั้น
อริยมรรคมืองค์แปดจะมีพร้อมขึ้นมาทันที (พุทธทาส
ภิกขุ. 2544 : 1-2)

มรรคมืองค์แปดนั้น 2 องค์แรกคือปัญญา
3 องค์ต่อไปคือศีลและ 3 องค์สุดท้ายคือ สมภาณี
แต่เรียงลำดับเป็นศีลสมภาณีปัญญา ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
สิ่งใดควรมาก่อน สลับกันได้หรือไม่ ท่านอาจารย์อธิบาย
เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2504 ว่าผู้ปฏิบัติจะสังเกตว่า

เมื่อมีการปฏิบัติอยู่จริงนั้น ปัญญาจะมาอยู่ข้างหน้าในฐานะเป็นผู้นำ คีลและสมาธิจึงตามมา ส่วนในทางทฤษฎีนั้น เรียงลำดับเป็น คีล สมาธิ ปัญญา ผู้ที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ในเรื่องนี้หลงไปว่าจะต้องยึดหลักทฤษฎีคือ ต้องทำไปตามลำดับของคีล สมาธิ ปัญญา เมื่อทำเช่นนั้นจะเกิดอาการ “กลิ้งครกขึ้นภูเขา” ซึ่งมีความยากลำบากอย่างยิ่งและพร้อมที่จะตกลงมาหรือถอยหลังลงมายุ่เสมอไป ดังนั้นปัญญาจึงมาก่อนและเรียงลำดับเสียใหม่ว่าปัญญา คีล สมาธิหมายความว่าให้ปัญญาเป็นผู้รู้จริงในทุกกรณี พิจารณาเห็นด้วยปัญญาก่อน ข้อปฏิบัติข้อนี้มันเป็นอย่างนี้ๆ เมื่อปฏิบัติลงไปแล้วมันกระทบกระเทือนแกกิลเลสอย่างนี้ แล้วจึงลงมือปฏิบัติตามนั้น (พุทธทาสภิกขุ. 2548 ข: 411, 417)

ท่านอาจารย์ดำเนินชีวิตเป็นอยู่จริงตามมรรคมีองค์แปด ภาพชีวิตตามปกติของพระธรรมโกศาจารย์ที่หลุดพ้นจากอำนาจวัตถุ ไม่หลอเลียงกิเลส ไม่ปรนเปรอตน ใช้โตะทำงานเรียบง่าย เก้าอี้แป้นกลมนั่งได้แต่ไม่สบายมาก ใช้สิ่งของธรรมดาตามความจำเป็น

ภาพที่ 2 โตะนักเรียนมุมทำงานที่เรียบง่ายยิ่งในกุฏิปูน

วัตถุธรรมที่ท่านอาจารย์มอบไว้รับใช้จิต

ท่านอาจารย์ไม่ได้ปฏิเสธวัตถุและความสำคัญของอำนาจวัตถุ แต่เสนอให้มนุษย์ใช้อำนาจวัตถุเท่าที่จำเป็น ใช้วัตถุเพื่อประโยชน์ในทางสร้างปัญญาให้กับจิต ให้จิตเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างสิ่งอยากและ

สิ่งจำเป็น ให้รู้ว่าอะไรคืออะไร ให้รู้จักกินแต่พอดี อยู่แต่พอดี อยู่อย่างผสมผสานกลมกลืนกับธรรมชาติ ในขณะที่อำนาจกิเลสเร้าความอยากนำไปสู่การทำลายธรรมชาติ แวดล้อมและสันติภาพของมนุษย์ด้วยกันเอง

ท่านอาจารย์เห็นว่าพระพุทธเจ้าประสูติ ตรัสรู้ สอน ปรีชาพาหนะท่ามกลางธรรมชาติ จึงสร้างโบสถ์บนเขาพุทธทองตามพุทธบัญญัติดังภาพที่ 3 ใช้เสาปักไว้ทุกทิศเป็นนิมิตกำหนดเขตวิสุงคามสีมาซึ่งได้รับพระราชทานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 พระประธานที่เห็นพระทองสุข ธมฺวโรเป็นผู้ปั้น และท่านอาจารย์ให้นามาประดิษฐานเมื่อสวนโมกข์มีอายุครบรอบ 50 ปี พ.ศ. 2525 (พุทธทาสภิกขุ. 2546 ข : 172)

โบสถ์ในป่าแห่งนี้ท่านอาจารย์หมายมั่นให้มวลหมู่แมกไม้เบญจพรรณเป็นผนังรายรอบ ท้องฟ้าเมฆขาวเทพานครามเป็นหลังคา ยอดไม้สีเขียวอ่อนแก่ระคนเป็นซอฟ้าใบระกา มีพื้นทรายขาวหม่นลดหลั่น 3 ระดับประดับด้วยใบไม้ร่วงสีน้ำตาลแกมทองให้กราบอย่างไร้ตัวตน สำนึกถึงพระปัญญาธิคุณอันล้ำลึก น้อมนำจิตที่บางเบาจากอำนาจกิเลสถวายเป็นพุทธบูชา ถวายคารวะพระธรรมคุณและพระสังฆคุณด้วยกลิ่นหอมของดอกไม้ใบไม้ปานานาพันธุ์ เป็นโบสถ์ธรรมชาติตามแบบพุทธกาลอันทรงค่ายิ่งยากที่จะพานพบในที่อื่นน่าเสียดายแม้ท่านอาจารย์ได้ทำเป็นตัวอย่างมานานถึง 75 ปี แต่ไม่มีหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องนำไปดริกตรองยามสร้างโบสถ์ใหม่ แต่การณเป็นตรงกันข้ามที่เสนอการสร้างโบสถ์หุรุมหาใช้เงินจำนวนมหาศาลเพิ่มขึ้นอย่างไม่หยุดหย่อน

ภาพที่ 3 โบสถ์ธรรมชาติแห่งโมกขพลาราม

วัตถุธรรมถาวรจำนวนมากในอาณาบริเวณ
โมกขพลาารามมูลค่ามหาศาลที่ท่านอาจารย์และคณะ
ธรรมทานได้ก่อตั้งและทำนุบำรุงไว้ จากลานหินโค้ง
โรงมหรสพทางวิญญาณ เรือใหญ่ สุธรรมาศรม
นานาชาติ ธรรมาศรมธรรมทูต จนถึงธรรมาศรมธรรม-
มาตา ล้วนเป็นเครื่องยืนยันความคิดของท่านอาจารย์ว่า
หากมนุษย์ฉลาด มนุษย์ควรใช้ประโยชน์จากวัตถุ
ให้มากที่สุด ใช้วัตถุให้เป็นเครื่องรับใช้จิต ให้วัตถุอยู่ใต้
อำนาจของมนุษย์ให้ได้ด้วยหลักธรรมนิยม เปี่ยมด้วย
คุณธรรม ศีลธรรม โลกุตระธรรม แล้วโลกจะถอยหลัง
กลับไปนออยู่เฉยเช่นหนหลัง

โรงมหรสพทางวิญญาณเป็นถาวรวัตถุที่ทรงพลัง
กำแพงภาพโมเสสแจกวดวงตาธรรมแสดงอุทาหรณ์
สอนใจอย่างลึกล้ำ ภายในมีภาพปริศนาธรรมให้คิด
แสดงการใช้วัตถุเพื่อรับใช้จิตอย่างตรงไปตรงมา
ท่านอาจารย์เล่าว่า “โรงหนังทางวิญญาณนี้ไม่มีใครเขา
ทำ...ก็ทำให้มีขึ้นมาเรียกว่าโรงมหรสพทางวิญญาณ
เป็นความคิดที่แน่ใจว่า คนเราต้องมีปัจจัยที่ห้าทาง
จิตใจ...ทางจิตวิญญาณ หล่อเลี้ยงความรู้สึกด้านจิตใจ
หรือสติปัญญา...ธรรมะเป็นปัจจัยที่ 5 ให้ความประเล้า-
ประโลมใจในทางจิตในทางวิญญาณ...จัดขึ้นสำหรับแขก
...จากที่ไกลให้ได้รับผลคุณค่า...ให้มากที่สุด...สำหรับผู้
ตั้งใจศึกษาจริงๆ...” (สุราษฎร์ธานี. 2549 : 69)

ภาพที่ 4 โรงมหรสพทางวิญญาณ

ลดอำนาจวัตถุนิยมตามแบบท่านอาจารย์

หลังจากที่เข้าถึงองค์ความรู้ วิธีการปฏิบัติรวมทั้ง
วัตถุธรรมของท่านอาจารย์แล้ว จึงประจักษ์ว่า หลักสูตร
อบรมสมาธิภาวนาแบบอานาปานสติ ณ ธรรมาศรม-
นานาชาติที่คณะธรรมทานจัดเป็นประจำสำหรับชาว
ต่างประเทศในระยะแรกและชาวไทยในระยะต่อมานั้น
เป็นการถอดรหัสภูมิปัญญา เป็นการถอดบทเรียนของ
ท่านอาจารย์สู่โลกภายนอกนั่นเอง เป็นการผสมผสาน
บูรณาการหลายแนวทาง นับแต่ให้ความรู้ สร้างความ
เข้าใจ ฝึกปฏิบัติ ปลูกฝังเจตคติว่าคนสามารถอยู่รอดได้
โดยไม่จำเป็นต้องหล่อเลี้ยงกิเลส แต่อาศัยวัตถุเท่าที่
จำเป็นเท่านั้น จึงนำนักศึกษาในความดูแลไปเรียนรู้
ฝึกหัด ฝึกฝน ดัดตนให้ฉลาดเพื่อเข้าใจแก่นความจริง
แห่งชีวิต

นักศึกษางดเอาใจกิเลสตลอด 7 วัน ลดวัตถุ
ส่วนเกินด้วยการกินแต่พอดีวันละ 2 มื้อ พิจารณา
อาหาร งดเนื้อสัตว์ ดื่มน้ำปานะ ถือศีลแปด นุ่งผ้าใส่ขาว
อยู่พอดี กางมุ้ง นอนเสื่อ หนุนหมอนไม้ อยู่เจียบ ซักผ้า
งดพูดคุย ทำงานอาสา สวดมนต์ทำวัตรเช้าเย็น ปฏิบัติ
กิจกรรมตามตาราง เรียนรู้แก่นธรรมจากพระอาจารย์
ทำความเข้าใจภาวะจิต ฝึกสมาธิ สงบเย็น ผ่อนคลาย
ไม่เคร่งเครียด ไม่เร่งรีบ ไม่เร่งร้อน เรียนรู้สภาวะแห่ง
ความสมดุลในการใช้ชีวิต ซึ่งธรรมชาติในธรรมสถาน
แห่งนี้ช่วยโน้มนำความคิดและจิตใจให้คล้อยพลอย
เข้าใจธรรมชาติในตนดียิ่งขึ้น

บทเรียนที่ได้รับทำให้นักศึกษาผู้มีดวงตาเห็น
ธรรมส่วนใหญ่มีความพอใจ แม้จะรู้สึกในบางขณะว่า
สวนกระแสความรู้สึกของตนก็ตาม เป็นการอบรมปฏิบัติ
ธรรมครั้งแรกในชีวิตของทุกคนและอาจเป็นครั้งเดียว
สำหรับบางคน เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นก่อนเข้า
อบรมและหลังเข้าอบรมว่าเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก
เป็นความประทับใจเชิงบวก เขาพบว่าเป็นเรื่องที่ดีมาก
ได้เรียนรู้ความหมายแห่งชีวิต เรียนรู้ธรรมชาติของตน

ได้ประจักษ์ในใจว่า แท้ที่จริงธรรมะนั้นอยู่ภายในตัว ในขณะเดียวกันก็เป็นประสบการณ์เชิงลบสำหรับ นักศึกษาส่วนน้อยเพียงหนึ่งหรือสองคนเท่านั้นที่ยังคง ยึดติดเหนียวแน่นกับอำนาจของวัตถุที่บูชาความสุขทาง เนื้อหนัง ตามใจอายตนะทั้ง 6 ซึ่งเป็นธรรมดาภายในหมู่คณะย่อมมีผู้ที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันไป ควรต้องปล่อยให้เป็นไปตามเหตุปัจจัยให้เรียนรู้ในโอกาสต่อไป

แท้ที่จริง เมื่อทุกคนเติบโตขึ้นแล้วมองย้อนหลังจะเข้าใจและเห็นคุณค่าจะรู้จักใช้สติปัญญา กำกับชีวิตตามแนวทางที่ได้มาเรียนรู้ ก็น้อย่างง่ายดายเท่าที่จำเป็น ไม่ดอยาก ไม่ตาย ไม่หุหุรา ไม่ใช้เครื่องอุปโภคมาก ไม่ต้องมีพิธีมากไม่เบียดเบียนแม้ธรรมชาติ แต่มุ่งศึกษาแก่นธรรมที่ต้องการปัญญาระดับสูง อันนำไปสู่การปฏิบัติซึ่งมีความยากยิ่งกว่า

จะเห็นว่าการลดละอำนาจกิเลสขึ้นอยู่กับปัจจัยภายใน พลังความรู้ พลังความคิดของแต่ละคนผสมผสานกับปัจจัยภายนอก ผู้แวดล้อมที่เป็นกัลยาณมิตรช่วยชี้นำให้เห็นโทษภัยและเห็นคุณค่าของความสงบแห่งจิตใจ ทุกคนในโลกควรดูแลทุกสิ่งทุกอย่างให้ปกติมีความสมดุลตรงตามปณิธานของท่านอาจารย์ การเดินตามทางสายกลาง เป็นทางที่ไม่ขรุขระ ไม่ลำบาก เป็นทางที่เปี่ยมด้วยความถูกต้องทั้งกายวาจาใจ ซึ่งก็คือทางแห่งธรรมนิยมนั่นเอง

บทสรุป

การบอกกล่าวให้เพื่อนมนุษย์เข้าใจองค์ความรู้ อำนาจวัตถุนิยมเป็นเรื่องง่ายมาก แต่การชักชวนให้รู้จักควบคุมกิเลสเป็นเรื่องยากยิ่ง เมื่อการศึกษากระแสหลักของโลกและของไทยได้สอนให้คนเห็นแก่ตัว ส่งเสริมให้เกิดความโลภ โกรธ หลง สอนวิชาความรู้ประกอบอาชีพ แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญจริงจังต่อการปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมสากลกระแสหลักยั่วยุให้คนตกอยู่ในลัทธิเงินนิยม หลงไหลเสพเหยื่อ กิน กาม เกียรติมากขึ้นเป็น

ทวีคูณ การหันกลับมาสู่วัฒนธรรมดั้งเดิมของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งยากเหลือประมาณ

ชีวิตปัจจุบันเป็นเหมือนกลีบตาลปัตร สิ่งดีกลับไม่ดี สิ่งไม่ดีกลับกลายเป็นดี โทกหนึ่งๆ หน้าทำทุกสิ่งเพื่อผลทางวัตถุ ยึดติดอำนาจ ละทิ้งศาสนา ซึ่งส่งผลให้คนเสื่อม รัฐบาลก็คือตัวแทนของคนเสื่อม ทำหน้าที่ส่งเสริมชีวิตให้เสื่อมให้เต็มไปด้วยกิเลสด้วยความมกัได้ใช้อำนาจเหนือผู้อื่น เอาความเห็นของตนเป็นใหญ่ ทำให้มีปัญหาถึงขั้นวิกฤตทุกเรื่องทุกภาคส่วนทั้งหมดเป็นเรื่องของกฎอภิปัจจัยตาทั้งสิ้น เมื่อสิ่งนี้มีสิ่งนี้จึงเกิดขึ้น ท่านอาจารย์พุทธเสมอว่า การชักชวนคนออกจากอำนาจวัตถุนิยมมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ต้องสนใจกันอย่างจริงจัง มิฉะนั้นสังคมมนุษย์จะล่มสลาย

แม้ใช้เวลาเพียง 1 ปีก็ประจักษ์ว่า อำนาจวัตถุนิยมที่เริ่มต้นจากการให้ความสำคัญสูงสุดต่อวัตถุสิ่งของ เงินทองที่นับได้สู่ความสุขสะดวกสบายตามธรรมดาจนไหลไปสู่มิพหุสุข คำศัพท์ที่แม้พระสงฆ์บางรูป ครูสอนศาสนาบางท่านไม่รู้จัก มิพหุสุขเป็นคำสำคัญที่ไขไปสู่ความจริงทั้งปวง เป็นชนวนนำไปสิ้นสุดที่อำนาจ มีความเป็นวัตถุของกูในระดับสูงสุด เป็นต้นเหตุแห่งการสร้างสรรคและการทำลายล้าง ซึ่งนำไปสู่วิกฤต สิ่งทั้งปวงที่พบเห็นได้ยินได้ฟังทุกวันเวลา เหตุดีที่โน่น เหตุร้ายที่นี่มาจากผัสสะทั้ง 6 ทั้งสิ้น แก่นพุทธศาสนาที่แท้ต้องอยู่เหนือสิ่งคู่ทั้งปวง จนกระทั่งเหนือดีที่ทำให้เกิดอาการหลงดีเมตติบาดี ซึ่งก็ไม่ใช้หนทางไปสู่การดับทุกข์

ประเทศและโลกจำเป็นต้องมีการศึกษาที่ถูกต้อง ด้วยการนำแก่นธรรมของศาสนาไม่ว่าศาสนาใดให้ทุกคนเรียนรู้และปฏิบัติ ไม่ควรละทิ้งเฉกเช่นทุกวันนี้ ทุกศาสนามุ่งการไม่เบียดเบียน มุ่งลดความเห็นแก่ตัว แต่ความเจริญทางวัตถุทั้งปวงเกิดจากความเห็นแก่ตัวจากมิพหุสุขและจากการเบียดเบียนธรรมชาติ

การควบคุมจิตเป็นเรื่องใหญ่ที่สำคัญมาก จิตวิ่งเร็วยิ่งกว่าสิ่งอื่น บังคับยากที่สุด ลำพองง่ายลบล้าง

ไม่ได้แสดงว่าควบคุมจิตได้ การฝึกฝนกำหนดจิตให้หนึ่ง แนวแน่ไม่วอกแวกไปตามความรู้สึกตามผัสสะ ไม่วิตกกังวล ไม่ระส่ำระสาย คร่ำครวญ อาลัยอาวรณ์ไปตามความรักโลกโกรธหลง ไม่ใช่สิ่งซึ่งทำได้ภายในพริบตา แต่เป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้และฝึกฝนตั้งแต่เล็กจนเติบโต จวบจนสิ้นชีวิต จึงจะเกิดปัญญาเห็นความไม่เที่ยงของสรรพสิ่งอันเป็นจุดหมายสูงสุดตามแก่นแห่งพุทธะ

การดำรงชีวิตด้วยปัจจัยสี่เท่าที่จำเป็นทำให้มองเห็นความจริงในชีวิตเร็วขึ้น อาหารเป็นสิ่งที่ทำให้การฝึกจิตเป็นไปได้โดยง่าย รับประทานสิ่งใดก็เป็นเช่นนั้น อาหารรสจืดเอื้อต่อการทำให้จิตนิ่งง่ายขึ้น ที่อยู่อาศัยที่พอดีจะไม่ทำให้รู้สึกว่ายากได้สิ่งอื่นเพิ่ม วยส่งผลต่อความเข้าใจในสังขาร เมื่ออายุมากขึ้นจะเข้าใจความไม่เที่ยงของสรรพสิ่งเพิ่มขึ้น แต่มีข้อยกเว้น คนจำนวนมากที่มีดีมาและมีดีเนาเข้าโง่งไปโดยไม่เข้าใจความจริงอันใดเลย บางคนยิ่งอายุมากขึ้น ความเป็นตัวกู้อยู่สูงขึ้นไปทำให้ความเดือดร้อนเกิดขึ้นทั่วไป

การวิจัยเชิงคุณภาพที่เอื้อต่อการสร้างปัญญาให้คนเรียนรู้การมีชีวิตที่เบาสบาย ลดความรู้สึกที่สำคัญแก่วัตถุสิ่งของ รู้จักควบคุมความรู้สึกยินดียินร้าย ผ่านสิ่งที่ปรากฏแก่ตาหูจมูกลิ้นกายใจ ไม่โลภไม่โกรธไม่หลงไม่เครียด อยู่เหนือความยินดียินร้ายเหนือทุกข์สุขนอนหลับสนิท เห็นแก่ตัวแต่น้อย ดำเนินชีวิตด้วยความถูกต้องมีใช้ถูกใจ มีความอยากที่เป็นสังกัปปะมีใช้ค้นหา อยู่อย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ ไม่ทำร้ายซึ่งกันและกัน ไม่ยึดสิ่งทั้งปวงว่าเป็นตัวเราเป็นของเรา ยังมีจำนวนจำกัด ยังไม่เป็นที่น่าสนใจและยังไม่เป็นที่กล่าวถึงมากนัก

ควรศึกษาการออกจากอำนาจของกิเลสอย่างเป็นทฤษฎี เป็นหลักวิชา เนื่องด้วยเป็นเรื่องจริงเป็นวิทยาศาสตร์ พิสูจน์ได้ ควรทำให้เห็นช่องทางการนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นไปได้จริงให้มากขึ้น ให้มีปรากฏทั้งในตัวเองเอกสารหลักสูตร ในกระบวนการเรียนการสอน

สอนทุกระดับ ทุกประเภท ส่งเสริมให้เห็นคุณค่าการมีชีวิตเรียบง่าย เบียดเบียนธรรมชาติแต่น้อย ลดความเห็นแก่ได้ ลดความนิยมอำนาจ เพิ่มความรักความเมตตาปรานี

คำสอนของท่านอาจารย์ครอบคลุมชีวิตมนุษย์รอบด้านตั้งแต่เกิดจนตาย ครู ผู้บริหารการศึกษาควรมองเห็นคุณค่าของธรรมะ ชะลอการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมกิเลสค้นหา หันมาจัดการศึกษาประเภทต่อทางสุนทรีย์อย่างจริงจัง ไม่ส่งเสริมกิจกรรมที่ยั่วยุเร่ร่อน กิน กาม เกียรติอย่างเด็ดขาด

ท่านอาจารย์ผู้หยั่งรู้โลกด้วยพุทธปัญญาทำให้มองเห็นว่าแก่นพุทธศาสน์ดับทุกข์ได้จริง ได้แนะนำให้บูรณาการพุทธธรรมเข้าสู่ระบบการศึกษาทุกระดับทุกประเภท เพื่อช่วยเยาวชนให้ฉลาด มีความมั่งคั่งทางปัญญา หากเยาวชนไม่ถูกอำนาจวัตถุนิยมครอบงำ เขาจะรู้จักดำเนินชีวิตและจัดการสิ่งต่างๆ ด้วยความถูกต้องพอเพียงลุล่วงประโยชน์สุขโดยทั่วถึงกัน

สถานศึกษาจึงควรพัฒนาหลักสูตร สอน วิจัย แต่งตำรา เขียนบทความ สัมมนา ปาฐกถา ฯลฯ สื่อมวลชน บริษัทบันเทิงควรแต่งบทเพลง บทละคร การ์ตูน ภาพยนตร์ ฯลฯ เจือธรรมะ เน้นการรู้เท่าทันการรับรู้ผ่านทวารทั้ง 6 แสดงโทษของการตกอยู่ใต้อำนาจของมิพหุสุข สังคมควรทำทุกวิถีทางให้นักเรียนนักศึกษา ประชาชนทุกคนมีสติกำกับปัญญาตามแนวทางของท่านอาจารย์ คือ ให้รู้ทัน ให้เข้าใจทุกสิ่งตามความเป็นจริงโดยถ้วนหน้า ต้องอบรมสั่งสอนความจริงนี้ตั้งแต่ยังเล็กจนเติบโตเป็นหนุ่มสาวเป็นผู้ใหญ่ทุกสาขาอาชีพ ไม่เว้นแม้นักการเมือง ข้าราชการระดับสูง นักสื่อสารมวลชน พ่อค้าแม่ขาย พ่อบ้านแม่เรือนทั่วไป

สังคมไทยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทบทวนวิกฤตและเหตุแห่งวิกฤตก่อนที่จะสายเกินไป ควรนำหลักศาสนาเข้าร่วมไว้ในระบบการเรียนการสอน

จัดให้กลับหลังหันมาสู่วัฒนธรรมแห่งการเป็นผู้รู้วันเกิด
มาทำไม เป็นผู้ตื่นจากความหลงใหล เป็นผู้เบิกบาน
ด้วยจิตผ่องแผ้วไม่อิงจรรยา เดินตามมรรคมีองค์แปด
ที่สบลักความจริง และควรทำให้เป็นที่รับรู้กันอย่าง
แพร่หลาย เป็นที่น่ายินดีที่ชนเชื้อชาติอื่นจำนวนหลาย
กลุ่มดวงตาเห็นธรรม หันมาสมาทานพุทธศาสนา เห็น
คุณค่าของการพึ่งพิงอิงกันของสรรพสิ่ง นำพุทธธรรม
พุทธทาสธรรมไปเผยแผ่ในทุกทวีป ชวนเชิญให้หัน
กลับมาดำรงชีวิตแบบดั้งเดิม เนื่องด้วยการปฏิบัติแนว
อื่นที่ใช้กันมาทุกอย่างทุกยุคสมัยนั้นถึงทางตันเสียแล้ว

เอกสารอ้างอิง

1. กองบรรณาธิการผู้จัดการ. (2550). **10 วิกฤตชาติ' 50**. กรุงเทพฯ : บ้านพระอาทิตย์.
2. จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2549). **เที่ยวสวนโมกข์ให้ถึงธรรม เที่ยวถึงธรรมที่สวนโมกข์**. มปท.
3. ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2541). **ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด**. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา.
4. ธีรยุทธ บุญมี. (2550). **ภาษาเลี้ยงเต่า**. กรุงเทพฯ : สายธาร.
5. นิพนธ์ แจ่มดวง (บก.). (2549). **ร้อยคน ร้อยธรรม ๑๐๐ ปีพุทธทาส**. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
6. ประชา หุตานุวัตรและสันติสุข โสภณสิริ. (2549). **ภาพชีวิตพุทธทาสภิกขุ**. กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น.
7. พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). **พุทธธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพฯ : กองทุนอริยมรรค.
8. พิทยา ว่องกุล. (บก.). (2549). **พุทธทาส – พุทธธรรม**. กรุงเทพฯ : สายธาร.
9. พุทธทาสภิกขุ. (2525). **แถลงการณ์สวนโมกข์ 50 ปี กว้บตรสำหรับพุทธบริษัท**. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
10. _____. (2537). **ภาษาคน-ภาษาธรรม**. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
11. _____. (2541). **พุทธทาสลิลิต**. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
12. _____. (2543 ก). **ปณิธาน 3 ประการ**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
13. _____. (2543 ข). **พุทธทาสลิลิต 3**. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
14. _____. (2544). **ทางสายเดียวที่ทุกคนต้องเดิน**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
15. _____. (2545 ก): **ธรรมบรรยายพิเศษในสวนโมกข์**. สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ.
16. _____. (2545 ข). **หลักธรรมสำหรับนักศึกษา**. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
17. _____. (2546 ก). **มนุสสธรรม**. สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ.
18. _____. (2546 ข). **เล่าไว้เมื่อวัยสนธยา : อดีตชีวิตประวัติของพุทธทาสภิกขุ**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). อรศรี งามวิทยาพงศ์ (บก.). กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกลดคิมทอง.
19. _____. (2548ก). **คู่มือพุทธบริษัท หลักการกฎเกณฑ์ที่ชาวพุทธควรรู้**. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
20. _____. (2548 ข). **ตัวกู-ของกู**. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์.
21. _____. (2549 ก). **ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
22. _____. (2549 ข). **บันทึกไปอินเดียของพุทธทาส**. กรุงเทพฯ : แพลนโมทิฟ.
23. _____. (2549 ค). **สิบปีแรกในสวนโมกขพลาราม : อดีตชีวิตประวัติในวัยหนุ่มของพุทธทาสภิกขุ** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น.
24. _____. (2549 ง) **อนุทินปฏิบัติธรรม**. กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น.

25. _____. (2550 ก). **เปลี่ยนคนเป็นมนุษย์** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : อมรินทร์.
26. _____. (2550 ข). **100 ปี ร้อยจดหมายพุทธทาส-สัญญา**. กรุงเทพฯ : แปลนรีดเดอร์.
27. _____. (มปป.). **มรดกที่ขอฟากไว้**. กรุงเทพฯ : กองทุนศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา วัดชลประทานรังสฤษฎ์.
28. ยุทธนา เพียรเวช. (2548). **พุทธทาสสอนอะไร? ทำไม? อย่างไร?**. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
29. รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2547, ธันวาคม 1, 8). **นโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร**. (Online). เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th>.
30. สุลักษณ์ ศิวรักษ์. **ไฟโรจน์ จะเชิญรัมย์** (บก.). (2549). **ศิวพจน์เพื่อศิวโมกข์**. กรุงเทพฯ : ศยาม.
31. อำนวย ยัสโยธา. (2546). **ภูมิปัญญาการนำทางสู่เนื้อธรรมของท่านพุทธทาส**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
32. Buddhādāsa Bhikkhu. (2007). **The Truth of Nature FAQ : The Master Buddhādāsa Bhikkhu Explains the Buddha's Teachings**. (2nd ed). Bangkok : Amarin.
3. ชลิตพล พานิช สนทนา 12-18 พฤษภาคม 2550 ธรรมาตรมณานาชาติ
5. ทีชญาวัฒน์ สวัสดิ์ลออ สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2550 โมกขพลาราม
6. นักศึกษากลุ่มเรียน 47151.20 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
7. บัญชา เฉลิมชัยกิจ สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2550 โมกขพลาราม
8. บัวขาว ลำทิพย์ สัมภาษณ์ 22 พฤศจิกายน 2549 ธรรมาตรมณานาชาติ
9. ประมวล เพ็งจันทร์ สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2550 โมกขพลาราม
10. พระคัมภีรญาณ อภิปัญโญ บรรยาย 15 พฤษภาคม 2550 ธรรมาตรมณานาชาติ
11. พระครูใบฎีกาณเฑียร มณฺธิโร สัมภาษณ์ 22 พฤศจิกายน 2549 โมกขพลาราม
12. พระธมมวิฑู (Kenneth) บรรยาย 14 พฤษภาคม 2550 ธรรมาตรมณานาชาติ
13. พระมานพ มานิต บรรยาย 16 พฤษภาคม 2550 ธรรมาตรมณานาชาติ
14. พระเมธี สุเมธโส บรรยาย 17 พฤษภาคม 2550 ธรรมาตรมณานาชาติ
15. พระสิงห์ทอง เขมโย บรรยายและสัมภาษณ์ 17 พฤษภาคม 2550 ธรรมาตรมณานาชาติ
16. เมตตา พานิช บรรยาย 12,18 พฤษภาคม 2550 สัมภาษณ์ 10 พฤศจิกายน 2550 ธรรมาตรมณานาชาติ
17. เวลา กัลหโสภา สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2550 โมกขพลาราม
18. แวดตา คงช่วย สัมภาษณ์ 15 พฤษภาคม 2550 ธรรมาตรมณานาชาติ

บุคลากร

1. กิตติศักดิ์ รุ่งเรืองวัฒนชัย สัมภาษณ์ 22 พฤศจิกายน 2549 โมกขพลาราม
2. จันทรฉาย คำอุทัย บรรยาย 12 -18 พฤษภาคม 2550 ธรรมาตรมณานาชาติ
3. จินตนา พึ่งมนตรา สัมภาษณ์ 17 พฤษภาคม 2550 ธรรมาตรมณานาชาติ